

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of International Social Research
Cilt: 4 Sayı: 17 Volume: 4 Issue: 17
Bahar 2011 Spring 2011

SIRP İSYANI VE HURŞİD AHMET PAŞA
SERBIAN UPRISING AND HURSHIT AHMET PASHA

Süleyman UYGUN*

Özet

Sırp İsyanı XIX. yüzyılda Rumeli’de Osmanlı rejiminin çözülüşünde önemli rol oynayan hadiselerden biridir. Dayı adıyla anılan yeniçeri ağalarının ayanlarla giriştikleri rekabet, isyanın ortaya çıkmasında önemli bir yer teşkil etmiştir. Ayan – Dayı çatışması neticesinde Sırp topraklarında anarşi kol gezmeye başlamıştı. Bunun üzerine bölge ahalisi, ayanların da kışkırtmasıyla Dayılar’a karşı ayaklandı. Osmanlı kuvvetleri isyanı bastırmakta güçlük çekti. Bunda en önemli dâhili neden isyana karşı mücadele eden dağınık ve disiplinsiz halde bulunan Osmanlı kuvvetlerinin aralarındaki sürtüşmeler, çıkar ilişkileri ve emre itaatsizlikti. Hurşit Ahmet Paşa’nın isyanı bastırmakla bölgeye memur edilmesi üzerine Osmanlı orduları disiplin altına alındı. Ancak isyan, Rusya-Avusturya ve Fransa gibi devletlerin müdahalesiyle uluslararası bir mesele haline dönüştü. Hurşit Ahmet Paşa, büyük devletlerin çıkar ilişkilerinden faydalanarak isyanı bastırmaya muvaffak oldu.

Anahtar Kelimeler: Sırp isyanı, Hurşit Ahmet Paşa, Kara Yorgi.

Abstract

Serbian uprising is one of the events which played an important role in disintegration of the Ottoman regime in Rumelia in 19th century. The competition between yeniçeri ağaları who called “Dayı” and Âyan is an important part in the emergence of rebellion. As a result of the competition, similar movements like anarchism began to increase in Serbian territories. So inhabitants of the region rebelled agains to Dayılar with instigation of Âyan. Ottoman forces were forced to supress the rebellion. In this case, the most important internal causes were competitions, interests and, disobeying in Ottoman forces dispersed and indisciplined. When Hurşit Ahmet Pasha had charged to supress the rebellion Otoman forces were taken under discipline. But the rebellion became an international issue with invention of Russia, Austria and France. Hurshit Ahmet Pasha succeeded to supress the rebellion by taking advantage of big governments conflict of interests.

Key Words: Serbian Uprising, Hurshit Ahmet Pahsa, Kara Yorgi.

* Arş. Gör., Ordu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

GİRİŞ

Osmanlılar ile Sırlar arasında münasebetler Orhan Bey zamanında başladı. I. Murat zamanında Sırlar, Türkler aleyhine bir ittifak vücuda getirmeye muvaffak oldularsa da 15 Haziran 1389'daki Kosova muharebesinde mağlub oldular¹. Fetret devrine gelindiğinde Rumeli topraklarında ilerleme bir süre dursa da bu devrin kapanmasından sonra II. Murad, önce Varna'da (10 Kasım 1444) sonra da ikinci defa Kosova'da (17-20 Ekim 1448) çoğunluğu Macar ve Sırlardan oluşan haçlı ordusunu mağlup etti. Bunun üzerine Osmanlı hakimiyeti Sırp topraklarında kesinleşti. II. Murad, saraydaki kulları arasından seçtiği kendi adamlarını uç komutanlıklarına getirdi. Bu uçlar Osmanlı fetihlerine paralel olarak gelişti. Uç beyleri zamanla, zeamet ve tımarlarını kendi adamlarına tahsis etmeye başladılar. Bosna ve Üsküp gibi yerlerde zeamet ve tımarlarının çoğu bu uç beylerinin kendi adamlarına aitti. Duraklama devrinde, bilhassa XVII. yüzyılda Habsburg tehdidi karşısında Bosna ucu takviye edildi. Bosna ucundaki zaim ve beyler, kendilerine ait tımarların alınıp başkalarına verilmesi durumunda, Habsburglara karşı tutunamayacaklarını zayıf düşeceklerini söylediler. Bunun üzerine Zaimlere ve beylere zeametlerini irsî olarak ellerinde tutma imtiyazı verildi². Bu beyler ileride merkezi yönetimin zayıfladığı dönemde *Kapetan* adıyla bilinen Ayanlar sınıfına dönüşmüşlerdir. Ayanlar'ın ellerinde bulunan yerler zamanla önemli ticaret merkezi haline geldi. Özellikle Saraybosna, Balkanlar'ın batısının en büyük ticaret merkezi haline geldi.

Osmanlı idaresi, Boşnak ve Türk tüccarları destekledi. Ayanlar bu şekilde zenginleştikçe zeamet ve tımarlarını genişlettiler ve Osmanlı merkezi idaresinin zayıfladığı dönemde bir nevi yerli aristokratlar haline geldiler. XVIII. yüzyılda merkezi hükümet iyice zayıfladığında kendi bölgelerini adeta özerk hale getirdiler. Devletin atadığı valileri bile tanımadılar. Ayanlar, ellerindeki toprakları işletecek köylü, ırgat ve ortakçıyı Sırlardan almaya başladılar. Sırlar kendiliklerinden geldiler ve ayanlara ortakçı durumunda toprak kölesi gibi çalışmaya başladılar. Zamanla bu durum köle-efendi düşmanlığına dönüştü³. Bu yüzyılın sonuna doğru bölgede yeniçeri ağalarından oluşan, Dayılar adı verilen yeni bir grup ortaya çıktı. Dayıların ortaya çıkması bölgede otoritelerini sağlamış olan Ayan, Zaim ve Knezlerin çıkarlarına ters düştü. Bunlar kendi kapı halklarını Dayılara karşı harekete geçirdiler⁴. Müslüman ve Hıristiyan reyanın birlikte başlattıkları isyan, Müslüman reyanın çekilmesiyle sadece Sırp reyanın isyanı haline dönüştü. Bu isyan daha sonra büyük devletlerin müdahalesiyle uluslar arası bir mesele haline geldi. Bu çalışmada Sırp isyanının çıkışı ve Hurşit Paşa'nın isyanı bastırmakla görevlendirilmesi ve isyanın bastırılması anlatılmaktadır.

Sırp İsyan'ının İlk Dönemleri

Sırbistan toprakları 18. Yüzyılın sonlarına doğru birçok savaşa sahne oldu. Bu savaşlar uzun süreli ve genellikle Osmanlı'nın mağlubiyetiyle son bulduğundan devlet hazinesi boşalmış, devlet askerlere verecek maaşı bulamaz hale gelmişti. Rusya ve Avusturya ile yapılan savaşların uzun sürmesi yeniçerilerin bu savaşlarda yetersiz kalması neticesinde Babıali Rumeli'deki Dayıların, Voyvodaların ve beylerin emri

¹ İ. Hakkı Uzunçarşılı (1992). *Osmanlı Tarihi*, I., 3. Baskı, Ankara: TTK., s. 198-201.

² Fethedilen yerlere Boşnak Zaimlerin getirilmesi zamanla Osmanlı'da bir gelenek halini aldı. Rumeli'de fethedilen bölgeye en yakın olan sancaklardan sipahiler gönderilirdi. Macaristan'a ve Hırvatistan'a gönderilen sipahilerin ekserisi Boşnaklardan oluşuyordu. Halil İnalçık (2010). *Osmanlılar, Fütühat, İmparatorluk, Avrupa ile İlişkiler*, İstanbul: Timaş Yayınları, s. 63.

³ Halil İnalçık, *a.g.e.*, s. 61-66.

⁴ Halil İnalçık (2010). *Devleti 'Aliyye*, I., İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, s. 335.

altında bulunanlardan yararlanma yoluna gitti. Bu durumdan istifade eden Dayılar⁵, Voyvodalar ve beyler bölgede nüfuzlarını daha da arttırdılar. Bu başıbozuk beyler savaşlar esnasında devlete yaptıkları yardımı savaş sonrasında halktan misliyle toplamaktaydılar.

Diğer yandan devletin Rumeli'ye tayin ettiği valiler, kadılar ve naiplerin bir kısmı da bu başıbozuk beylerle anlaşır, halka yapılan zulümlere göz yumdular. Bu zulümlere maruz kalan Müslüman halk, sadece devletten yardım beklerken uzun zamandan beri fırsat kollayan Sırp lar; Rusya, Avusturya'nın kıskırtmalarının ve Avrupa'daki özgürlükçü fikir akımlarının da etkisiyle⁶ isyan hazırlığına başlamaktaydılar. Ancak bu isyan hareketi daha çok sosyal nedenlere dayanıyordu.⁷ Napolyon'un 17 Ekim 1797'de Avusturya ile Compo Formio Antlaşması'nı imzalamasıyla Yediada ve Arnavutluk kıyılarındaki bazı limanlar Fransızların eline geçti. Bunun üzerine ilk defa Fransızlarla Osmanlılar ortak sınıra sahip olmuştu. Böylece Fransızların ihtilal fikirleri Sırp lar ve diğer Balkan halkları üzerinde daha kolay yayılma imkanı buldu⁸. Avusturya bu anlaşmadan sonra asıl tehlikenin Napolyon'dan geleceğini hesaplayarak Balkanlar ve Güneydoğu Avrupa'daki genişleme siyasetinden vazgeçerek mevcut durumun korunmasından yana bir tavır takındı⁹.

Bu gelişmelerden dolayı gerek Rumeli, gerekse Sırp topraklarında büyük bir otorite boşluğu yaşandı. Sırp topraklarındaki otorite boşluğu başıbozuk yamakların 13 Ekim 1801'de Semendire Sancağı'nda Hacı Mustafa Paşa'yı katletmeleriyle kendini gösterdi¹⁰. Hacı Mustafa Paşa (1794-1801) reayayı koruyucu muamelesi ve yardım etmesinden dolayı Sırp lar arasında sevilirdi¹¹. Hacı Mustafa'yı öldüren ve daha bir çok zalimlikler yapan Dayılarla hemen mücadele etme yolunu tercih etmeyen Babialı bunların cezalarını sonraya erteledi. Kaptan-ı Derya Hüseyin Paşa'nın aracı olması ve dayıların Babialı'ye sadık kullar olduklarını bildirmeleri üzerine III. Selim bunları affetti¹². Bu af kararıyla cesaretlenen dayılar faaliyetlerine daha da hız verdiler ve 18. Yüzyıl boyunca değişik zamanlarda birçok defa yasaklanmasına rağmen nahiye ve köylere hanlar inşa ettiler. Buralara kabadayılarını 20 ve 30'ar kişilik guruplarla Voyvoda ve Mütesellim olarak gönderdiler. Bu şekilde otoritelerini sancakların en ücra köşelerine kadar yaydılar, tımar ve zeamet topraklarını çiftliklere dönüştürerek halktan

⁵ Belgrad Valisi Hacı Mustafa Paşa'nın öldürülmesinin ardından kimse ondan boşalan yere geçmeye cesaret edemedi. Bunun üzerine Yeniçeriler, Sırbistan'da birleşmeye ve sipahilerin yerlerine geçmeye çalıştılar. Bunların elebaşlarından üç tanesi, (Mehmet Foçoğlu, Molla Yusuf, Ağanlı Hüseyin) Kuzey Afrika'daki teşkilatı örnek tutarak Dayı unvanını aldılar ve memleketi aralarında paylaştılar. Baron Joseph Von Hammer (1999). *Büyük Osmanlı Tarihi*, (Yayına Haz. Mümin Çevik-Erol Kılıç) IX, İstanbul: Üçdal Neşriyat, s. 156; A. Ubicini (1865) *Les Serbest De Turquie*, Paris: Palais Royal, p. 24.

⁶ Dusan T. Batakovic (1993). *Kosovo La Spirale De La Haine*, Lausanne: L'Age d'Homme, p. 25.

⁷ Daniel Panzac (1995). *Histoire Economique et Sociale De L'Empire Ottoman et De La Turquie (1326-1960)*, Collection Turcica, Vol VIII., Peeters: p.152.

⁸ Bu anlaşmadan sonra Fransızların Osmanlı sınırlarına dayanmasıyla, Rus Sefareti, Baştercümanı Fonton aracılığıyla Babialı nezdinde teşebbüste bulunarak Toulon'daki hazırlıkların Osmanlı'ya karşı olduğunu, Fransızların Arnavutluk ve Mora'ya taarruza karar verdiklerini bildirip Rusya ile işbirliği yapılmasını telkin etti. İsmail Soysal, *Fransız ihtilali ve Türk Fransız Diploması Münasebetleri (1789-1802)*, TTK. Ankara 1987, s. 258; Çolak, Kâmil (2008). "Mısır'ın Fransızlar Tarafından İşgali ve Tahliyesi (1798-1801)", *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, II., s. 141-183

⁹ Selim Aslantaş (2009). "Sırp İsyanının Uluslar arası Boyutu", *Uluslararası İlişkiler*, VI., S.21, Ankara: s.110.

¹⁰ Hacı Mustafa Paşa'yı Pazvandoğlu'nun öldürttüğüne dair güçlü işaretler vardır. Nitekim birkaç kez Hacı Mustafa Paşa'yı öldürmeleri hususunda Dayılara mektup yazmıştı. Bu nedenle Belgrad'daki bu suikast Pazvandoğlu'nun işi olarak telakki edildi. Selim Aslantaş (2007). *Osmanlı'da Sırp İsyanları*, İstanbul: Kitap Yayınevi, s. 62-63.

¹¹ M.L. de S. Bystrzonowski (1845). *Sur La Serbie Dans Ses Rapport Européens Avec La Question D'Orient*, Paris: Librairie D'Amyot Editeur, p. 24-25; Enver Ziya Karal (1983). *Osmanlı Tarihi*, V., 4. Baskı, Ankara: TTK, s.104.

¹² A. Ubicini (1865). *Les Serbest De Turquie*, Paris: p. 24; Selim Aslantaş, a.g.e., s. 66.

ağır vergiler tahsil etmeye başladılar. Bu uygulamaya muhalefet eden yerel yöneticiler Dayılar tarafından sancaktan sürüldü¹³.

Dayıların Semendire Sancağı'nda kurdukları bu idareye karşı ilk tepkiler Knezler, tımar sahipleri ve Zaimlerden geldi. Zemun'da¹⁴ bulunan sipahiler Mart 1802'de isyana hazırlık için Vasa Çarapiç'e silah ve mühimmat gönderdiler. Daha sonra zaimlerden Konyalı Mehmet Ağa ve Hasan Bey Sırplarla birlikte bir isyan tertiplenmek istediyse de bunda başarılı olamadı. Bunun üzerine Knezler Avusturya'dan yardım talebinde bulundular. Osmanlı Devleti ile ilişkisini bozmak istemeyen Avusturya bu isteği reddetti.¹⁵

Knezlerin bu hareketini cezalandırmak isteyen Dayılar, hadiseye karışan Knezlerin öldürülmesi, onların yerine kendilerine sadık Knezlerin tayin edilmesi ve reyanın elindeki silahların toplanmasına karar verdiler. Dayılar, bu amaçla nahiyelerdeki subaşı ve kabadayılara knezleri idam etmelerine dair emirler gönderdiler. Dayıların ölüm listesinin başındaki isim Valyevo Başknezi Aleksa Nenadoviç'ti. Dayılar Nenadoviç'i ortadan kaldırma işini Valyevo'ya gelen Foçoğlu Mehmed'e verdiler o da 4 Şubat günü Aleksa Nenadoviç'i yakalatıp idam ettirdi. Daha sonra da Nenadoviç'in Avusturyalılara yazdığı mektup ahaliye okunarak ihanetin bedelinin idam olduğu duyuruldu.¹⁶

Bundan sonra her taraf dayıların hakimiyetine geçti. Daha sonra Schabatz ve Rauko knezi de idam edildi. Dayıların yaptığı dayanılmaz hareketler üzerine Knezler III. Selim'e bir heyet gönderdiler. Bu heyet, dayıların, kendi inançlarına saldırdıklarını, kadınlarının ve kızlarının çile çektiğini, manastırlardaki kitapların yakıldığını, içkileriyle alay ettiklerini ve daha nice fenalıklar yaptıklarını bildirerek III. Selim'den bu duruma bir an önce çare bulmasını istediler. III. Selim veziri aracılığıyla cevap vererek şikâyetlerinde haklı olduklarını, ancak inançlı kişilerin birbirlerine kılıç çekmemesi gerektiğini, Dayılara karşı bölgeye başka askerler göndereceğini ve bu askerlerin sükûneti sağlayacağını söyledi. Sırp heyet III. Selim'in verdiği sözü muteber bulmayarak ülkelerine döndü¹⁷.

Knez heyetinin İstanbul'a gittiğini duyan Dayılar hemen harekete geçerek birçok Knezi öldürdüler. Sırpların kroniklerine göre önce Stanoje ve Belitza'daki knezler, daha sonra da Etienne de Sock, Theophan, Marc Tschaparapitch kalelerindeki knezler öldürüldü. Öldürülen knezlerin sayısı yüzü buluyordu. Bundan başka Dayılar Arnavut kabadayı Uzun Mehmet'i de Kara Yorgi'yi öldürmek üzere Topolo'ya gönderdi. Kara Yorgi bu saldırıdan sağ kurtulup Şumatya ormanlarına Haydut (hajduk) adı verilen Sırp asilerin yanına kaçmayı başardı.¹⁸ Bu sırada Kara Yorgi'nin yanında iki arkadaşı Yanko Katitich ve knez olan kardeşi (Marc Tschaparapitch) dayılar tarafından öldürülen Vasso-Tschaparapitch vardı. Daha sonra Glorasch ve Veliko'da bunlara katıldı¹⁹.

¹³ Baron Joseph Von Hammer, *a.g.e.*, 156. Selim Aslantaş, *a.g.e.*, s. 68.

¹⁴ Zemun, Belgrad'ın karşısında Tuna'nın tam öte yakasında bir şehirdir.

¹⁵ Selim Aslantaş, *a.g.e.*, s. 68.

¹⁶ Selim Aslantaş, *a.g.e.*, s. 69.70.

¹⁷ Joseph Reinach (1876). *La Serbie et Le Montenegro*, Paris: p. 61; A. Ubcini (1865). *Les Serbest De Turquie*, Paris: p. 26.

¹⁸ Joseph Reinach, *a.g.e.*, p. 61-62; John K. Cox (2002). *The History Of Serbia*, Westport: Greenwood Press, p.6, 39-40.

¹⁹ Hammer, *a.g.e.*, s. 156.

Topololu Çiftçi Perre'nin oğlu, domuz sürüleri çobanı olan Kara Yorgi, (Doğumu ? ölümü 12 Semendire 12 Kasım Pazartesi 1816²⁰) uzun boylu, geniş omuzlu, kafası uzun, burnu vurgulu, sert görünümlü biriydi. Kara Yorgi'nin gençliği bazı savaşlarla geçmişti. Kara Yorgi 1787'de Avusturya ayaklanmasında Albay Mihaljevitch komutasında babasıyla beraber isyancılara karşı savaşmıştı²¹. Bundan başka 1788-91 Osmanlı-Avusturya savaşında başta Kara Yorgi olmak üzere isyan liderlerinden bir kısmı Avusturya ordularının hizmetinde bulunmuşlardı²². Kara Yorgi, çobanlık yaptığı esnada bir Türkü öldürmüştü²³.

Kara Yorgi, isyan kararı aldığı zaman Topolo hancısı İbrahim, Molla Yusuf'un verdiği emirle reayadan arpa ekimi için toprağı sürmelerini istedi ve onları ölümle tehdit etti. Ancak Sırp reaya İbrahim'e itaat etmedi. Bu arada Banya Köyü'nden bir Müslüman öldürüldü. Öldürülen kişinin cenazesi Müslümanlar ve Sırp'lar tarafından Rudrik'e getirilerek defnedildi. Cenazeden dönen Sırp'lar Topolo ve çevresindeki hanları yaktılar. Hanları ateşe veren yaklaşık yetmiş kişilik gurup Kolpyar Dağı'na kaçarak Kara Yorgi ile buluştu²⁴. Kara Yorgi isyan kararı aldığı zaman babası Pierre buna karşı çıkarak Osmanlı'dan af dilemesi ve vatanını terk etmemesi için ona yalvardı. Bunun üzerine Kara Yorgi, kesinlikle af dilemeyeceğini söyledi. Babası: "Öyleyse sen git, ben burada kalacağım" dedi. Kara Yorgi babasına: "Seni cellatların eline bırakmamı mı istiyorsun, kendi ellerimle öldürürüm daha iyi" dedikten sonra babasını öldürdü²⁵.

Şumatya Dağı'nda Morava ve Kolubra valileri, isyancı knezlerin şefi Jacop Nenadovitch, Papaf Lucas, korkunç haydut Kjurtschia, Klitchevatz Knezi Milenco ve Pierre Thedolovitch, toplanarak isyan için şef seçmeye karar verdiler. Herkesin isteği Glorasch'ı şef yapmaktı. Ancak Glorasch söz alarak: *Ben iyi savaşırım ancak komutan olamam* dedi. Bunun üzerine liderler Kara Yorgi'ye şef olması konusunda baskı yaptılar. Kara Yorgi ilk başta bu teklifi tereddütle karşılarsa da sonra kabul etti. Böylece Kara Yorgi'nin şefliği kabul edilmiş oldu²⁶.

Bu sırada III. Selim daha önce başka yerden bölgeye asker getireceğine dair sözünü tuttu ve Ebu Bekir Paşa'yı Belgrad'a tayin etti. Ebu Bekir Paşa Niş'e geldiğinde aldığı ferman gereği yeniçerileri disipline sokmaya çalıştıysa da yeniçeriler onu dinlemedi. Bölgede bulunan diğer askeri güç sipahilerse dayıların şefi olan Pazvandoğlu'nu destekliyordu. Dayılar ise bölgedeki birçok kaleye hâkim olduğundan

²⁰ Kara Yorgi'nin doğum ve ölüm tarihiyle ilgili bir çok kaynak farklı tarihler vermektedir. Ancak devletin resmi kayıtları Kara Yorgi'nin ölüm tarihini 12 Kasım Pazartesi 1816 olarak vermektedir. BAO. H. H., 495/24301; Ancak hangi tarihte doğduğuna dair kesin bilgiye sahip değiliz. Bu nedenle hangi tarihte doğduğuna dair kesin bilgi vermemiz doğru olmaz. Örneğin Dusan Batakovitch, Kara Yorgi'nin doğumunu Vişegrad 14 Eylül 1752 ölümü Radovanje 24 Temmuz 1817 olarak vermektedir. Batakovitch, Dusan T. (2005). *Histoire du Peuple Serbe*, Lausanne: l'Age d'Homme, p. 143-144; Charlotte De Sor ise eserinde Kara Yorgi'nin Vişegrad'ta 1770'te doğduğu söyler. Charlotte De Sor (1844). *Le Berge Roi*, Paris: p. 6-7. Selim Aslantaş da eserinde Kara Yorgi'nin hangi tarih de doğduğuna dair kesin bilginin verilemeyeceğinden bahseder. Selim Aslantaş, *a.g.e.*, s. 72.

²¹ Joseph Reinach, *a.g.e.*, p. 63.

²² Selim Aslantaş, "a.g.m.", s. 111.

²³ Charlotte De Sor, *a.g.e.*, p. 17-18.

²⁴ Selim Aslantaş, *a.g.e.*, s. 70-71.

²⁵ Joseph Reinach, *a.g.e.*, p.64. Kara Yorgi'nin babasını öldürdüğüne dair bakınız. Selim Aslantaş, *a.g.e.*, s. 73. Ayrıca Reinach Kara Yorgi'nin babasından başka kardeşini de öldürmesini şu şekilde anlatır: Bu olaydan kısa süre sonra Kara Yorgi'nin kardeşi Marinko gelerek ailelerinin olduğunu ve onları düşünmesi gerektiğini söyledi. Marinko'nun sözleri üzerine Kara Yorgi kardeşinin de başını kesti ve arkasından sakın bir şekilde kardeşinin kesik başını arkadaşlarının bakışları önünde fırlattı ve: "Biz bu savaşı ölünceye kadar sürdüreceğiz, burada savaşacaklar ya kadınlarının yanına gidip onların eteğinin arkasına saklanacaklar ya da bizim yanımızda savaşacaklar." Dedi. Joseph Reinach, *a.g.e.*, p.64.

²⁶ Selim Aslantaş, *a.g.e.*, s. 71-72; Reinach ise Kara Yorgi'nin kendisinin şef olmak istediğini ileri sürer. Joseph Reinach, *a.g.e.*, p. 65-66.

Bosna ve Sırbistan paşalarını dinlemiyorlardı.²⁷ Bu şartlar altında bölgeye gelen Belgrad Valisi Ebu Bekir Paşa, hemen Kara Yorgi'ye: "*Şimdi adalet sağlanacak evlerinize dönün hayvanlarınız ve sabanlarınız sizi bekliyor.*" Diyerek haber gönderdi. Kara Yorgi bu sırada üç elçisini (Jean Pratch, Nenadovitch ve Tchardaklia) Saint Petersburg'a gönderdi. Ruslar bu elçilere, Napolyon tehlikesinden dolayı, isteklerinizi İstanbul'a bildirmelerini söyledi. Ancak Kara Yorgi, bu nasihata uymadı²⁸.

Bu sırada Ebû Bekir Paşa Sırp kocabaşlarını etrafına toplayıp onlarla görüştü. Hepsinin Belgrad'daki dayılardan şikâyetçi olduklarını öğrendi. Ebû Bekir Paşa, onlara birliklerini dağıtmalarını söyledi. Kaleden dayıların atılmalarının devletin de isteği olduğuna dair bir buyrulu gönderdi. Bu hareketi haber alan Belgrad Muhafızı, Süleyman Paşa Zemnun'dan hareketle gelip Halil Paşa ile dayılara karşı birleşti. Belgrad ahalisinin hatta kendi taraftarlarının da onlarla birleşmesi dayıların kollarını kanatlarını kırdı. Daha sonra Dayılara haber gönderilerek: "*Devlet sizin suçunuzu affetti lakin İstanbul'a gitmeniz lazımdır.*" Diyerek Ada-i Kebir'e gönderdiler²⁹.

Ada muhafızı Recep Ağa'ya gönderilen gizli tahrirat gereğince, dayıların çoğu geceleyin idam edilip kesik başları İstanbul'a gönderildi. Dayıların ortadan kalkmasıyla Sırp asilerin isyanlarından vazgeçmeleri beklenirken, aksine isyana devam ettiler. Kara Yorgi, Belgrad muhasarasına devam etti. Bunun üzerine Niş muhafızı Hafız Paşa, Belgrad'a gönderildi. Mlenko Kjpuria'da 3 bin adamıyla bekliyordu. Kara Yorgi ve Şumatya'daki Sırp'lar da Belgrad'a yardıma geldiler. Hafız Paşa'nın ordusu Sipahiler, Yeniçeriler ve Başibozuklardan oluşuyordu. Savaş esnasında Hafız Paşa'nın ölmesi askerlerin moralini bozdu. Hafız Paşa'nın ölmesine sinirlenen yeniçeriler, Voyvoda Guiska Voullitchevitch'i öldürdüler. Babıali askerlerin moralini düzeltmek için Bosna, Arnavutluk ve Hersek'teki tüm askerlerin bölgeye nakledilmesi için emir gönderdi. Savaş devam ederken Dirina tarafında tuzağa düşürülen Osmanlı kuvvetlerinden bin kadarı öldürüldü. Türkler bu tuzakta Sırp'lara yardım eden bütün knezleri öldürdüler. Bu sırada Bosna'da toplanan Türk heyeti Sırp'ların isyandan vazgeçmelerini istedilerse de Kara Yorgi için bu çaba boşunaydı. Bu çarpışmalarda eski Gorasç Seraskeri Sinan Paşa, Kulin Seraskeri Mehmet Kaptan ve iki oğlu öldürülmüştü. Sırp isyancılara göre Kosova yenilgisinin intikamı alınmıştı³⁰.

Osmanlı ordusunun muhasarası ayrıca Böğürdelen, Semendire, Öziçe ve Sokol kalelerinde devam etti. İbrahim Paşa, bu sırada yine barış için haber gönderdi. İsyancı Sırp'lar arasında Kara Yorgi'ye muhalifler de vardı. Bu muhalifler Jacop Levisvh, Mladen, Pierre Dobrinjatz, Galavasch ve Stonia Alas idi. Muhaliflerin uzun tartışmalarından sonra Sırp heyet İstanbul'a gitti. Heyetin İstanbul'a gittiğini duyan Ruslar, Sırp'lara bizim gelişimiz yakındır diye haber göndererek Sırp'ları oyalama yoluna gitti. Tam bu sırada Sultan anlaşma metni üzerinde mutabık kalmıştı. Sultan'ın metni imzalamasının en önemli nedeni bu sırada Rus tehlikesinin de baş göstermesiydi. Zaten Osmanlı askerlerinin isyancılar karşısında aciz kaldığı haberi İstanbul'a ulaşmıştı³¹. Ruslarla olası bir savaşta ordunun iki cephede savaşması söz

²⁷ Daniel Panzac (1995). *Histoire Economique et Sociale De L'Empire Ottoman et De La Turquie (1326-1960)*, Collection Turcica Vol VIII., Peeters: p.151; Joseph Reinach, *a.g.e.*, p. 59-60; Yeniçerilerin Pazvandoğlunu desteklemesiyle bölge Pazvandoğlu'na yakın dayıların eline geçti. Dayıların baskısı altında bölgede anarşi kol gezer oldu. Reaya bu durumdan kurtulmanın yollarını aramaktaydı. Daniel Panzac, *a.g.e.*, p. 151-152.

²⁸ Joseph Reinach, *a.g.e.*, p. 67-68.

²⁹ Şanizâde, *a.g.e.*, Cilt II., s. 171-172; Cevdet, *Tarih*, C. IX., s. 145-146.

³⁰ Joseph Reinach, *a.g.e.*, p. 69-70.

³¹ BAO. H. H., 651 / 31829.

konusuydu. Bu nedenle bir an önce Sırlarla ateşkesin sağlanması gerekiyordu³². İçko (Itschsko) sultana imzalatıldığı anlaşma metnini Kara Yorgi'ye de onaylatmak üzere onun yanına gitti. Kara Yorgi, anlaşma metnini imzaladı. Daha sonra İçko, imzalatıldığı anlaşma metnini bu defa III. Selim'e verdiğinde, Sultan, anlaşma metnini bu defa kabul etmedi. III. Selim'in metni kabul etmemesinin kayda değer sebepleri vardı. Bu isteklerin kabul edilmesi halinde Sırlar adeta özerk bir Cumhuriyet haline geleceklerdi. Diğer yandan Napolyon, 17 Ekim 1805'te Austerlitz'de Avusturya ordularını yenmiş ve bu galibiyetler Avrupa'daki dengeleri tamamen değiştirmişti. Bu galibiyet sonrasında Fransa-Avusturya arasında imzalanan Pressburg anlaşmasıyla (26 Aralık 1805) Dalmaçya ve İstra Fransızların eline geçti. Napolyon, Ruslara karşı yapacağı savaşta Osmanlı'nın desteğini almak için İstanbul'daki maslahatgüzarı Ruffin'e gerekli talimatları vermişti³³.

Napolyon tehlikesi karşısında Rusya ve Avusturya Sırp isyanının son bulması için harekete geçtiler. 1806'da Rusya ve Avusturya devletleri Sırbistan'ın da Eflak ve Boğdan Beylikleri gibi müstakil bir beylik olarak tanınmasını teklif ettiler³⁴. Napolyon'un bu hususta muhalefeti üzerine Osmanlı hükümeti bu teklifi reddetti. Rusya ve Avusturya Sırbistan'ın Beylik olarak tanınması teklifini Osmanlı Hükümeti'nin reddetmesi üzerine Rusya daha önce yaptığı ateşkesi bozarak Osmanlıya savaş ilan etti. Osmanlı devletinin Rusya seferi ile meşgul olması Sırbistan isyanını bastırmakla meşgul olan ordunun gücünü zayıflattı.

Bu sırada Kara Yorgi ve Sırp ileri gelenleri, Belgrad muhafızı Süleyman Paşa'ya eğer Kırcalı reisi Goşancalı Halil Ağa Belgrad'dan kovulursa, Sırların dağılarak hükümete itaat edeceklerini bildirdi. Süleyman Paşa bu sözlere inandı. Halil Ağa'nın elinde Kal'a-i Zir (aşağı kale), Süleyman Paşa'nın elinde ise Kal'a-i Bâlâ (yukarı kale) bulunmaktaydı. Süleyman Paşa, bütün kaleler elinde olmadan Sırlara karşı istediği gibi hareket edemeyeceğini söyledi. Eski bir celali olan Halil Ağa, devlet nezdindeki kötü sicilini düzeltmek ve itibarını artırmak için Belgrad'dan çıkma emrini yerine getirdi³⁵.

Hurşit Ahmet Paşa'nın Sırp İsyânını Bastırmaya Memuriyeti

Sırp İsyânı iki yıldan beri bir türlü bastırılmamıştı. Bunun en önemli dahili sebebi bölgedeki Osmanlı paşalarının aralarında mevcut olan sürtüşmelerdi. Bir diğer sebebi ise isyanı bastırmakla görevlendirilen Osmanlı kuvvetlerinin hakim olunamayacak kadar çok farklı kaynaklardan gelen askeri birliklerden (yeniçeriler, sipahiler, Bosna ve Arnavutluk gibi çevre vilayetlerden gelen yardımcı kuvvetler ve Dayıların elinde bulunan başıbozuk askerler) müteşekkil olmasıydı. Ebu Bekir Paşa, Sırlar üzerine gönderilse de dağınık halde bulunan askerlere sözünü geçiremedi. Kalelere kapanmış dayılar da onun sözünü dinlemedi. Bu nedenle Sırlara karşı hiyerarşik düzen içerisinde hareket söz konusu değildi. Bütün askerleri tekelinde bulunduracak ve orduyu disipline sokacak dirayetli bir yöneticinin varlığına ihtiyaç vardı. III. Selim isyanı bastırmak için Rumeli'nin en kudretli ayanlarından Sirozlu İsmail Bey ile müşaverede bulunulmasını emretti. Sirozlu, Selanik Mutasarrıfı Mustafa Paşa'nın Serasker olarak memur edilmesini önerdi. Ancak Mustafa Paşa bu

³² Selim Aslantaş, *a.g.e.*, s.109-110.

³³ Selim Aslantaş, "a.g.m.", s. 116-117; Joseph Reinach, *a.g.e.*, p. 71-72; A. Ubcini (1865). *Les Serbest De Turquie*, Paris: p. 36-37.

³⁴ Şanizade Mehmet Ataulah (1867). *Tarih-i Şanizade*, C. II., İstanbul: s. 172

³⁵ Şanizâde, *a.g.e.*, s. 173.

memuriyete iktidarı olmadığını söyleyerek affını istedi. Bunun üzerine Sirozlu İsmail Bey, Bu sırada Niş Muhafızı olan Hurşit Ahmet Paşa'yı tavsiye etti. Zira Hurşit Ahmet Paşa, Mısır valiliği yaptığı dönemde başıbozuk Mısır beyleriyle mücadele ettiğinden isyanlar konusunda deneyimliydi. Zaten Hurşit Ahmet Paşa'nın bundan sonraki devlet hayatı da Diyarbakır ve Halep İsyancıları, Mora İsyanı gibi olaylarla geçecekti. Ayrıca Hurşit Ahmet Paşa, Mehmet Ali Paşa'nın karşısında uzun süre Mısır'da vali olarak kalabilmişti. Diğer yandan Halet Efendi de onu destekliyordu. Hurşit Ahmet Paşa, Mısır valiliğinden azledildikten kısa süre sonra Sırp isyanı henüz başlamıştı. Hurşit Ahmet Paşa, bu sırada Babıali'ye kendisine uygun bir mansap verilmesi için istekte bulunması üzerine Niş'e tayin edilmişti. Görev yerine ulaşan Hurşit Ahmet Paşa, hemen Sırp maslahatına girişeceğini bildirdi.(28 Aralık 1806). Hurşit Ahmet Paşa, tayin yerine ulaştığında Yenişehir ve civarında bulunan köylerde uzun süre devam eden isyandan dolayı reaya da borç içindeydi. Bunun üzerine Hurşit Ahmet Paşa reyanın devlete olan borcunu erteledi. Bölgede asayiş bozup halka zulmedenleri cezalandırdı. Daha sonra Babıali'ye kimsenin tecavüze maruz kalmadığına ve haksız yere idam edilmesine göz yummadığına dair mektup gönderdi³⁶. Bundan kısa Babıali Sirozlu İsmail Bey'in tavsiyesine uyarak Hurşit Ahmet Paşa'yı Nisan 1807'de Rumeli Valiliği'ne tayin etti³⁷. Böylece Hurşit Ahmet Paşa, Sırp asillerle mücadelede önemli bir konuma getirildi.

Hurşit Ahmet Paşa, Rumeli valiliğine atandıktan sonra ilk işi kendine muhalif olan ve bölgede her türlü zulüm ve zorbalığı yapan Dayılar ve Ayanları de bertaraf etmek oldu. Bölgede önemli bir yere sahip olan Köstendil Ayanı Edip Ağa'nın yerine vezirlik rütbesiyle İsmail Ağa'nın atanması ayanlığın devam etmesi demektir. Hurşit Ahmet Paşa, bu durumun Rumeli ordusundaki yapıyı tamamen değiştireceğini, Sırplarla mücadele etmekte olan Rumeli ordusunu güçsüz kılacağını ileri sürerek İsmail Ağa'nın vezirliğinin kabul edilmemesi gerektiğini III. Selim'e bildirdi. III. Selim de: *"Aceleten ordudan fermanı yazılıp serasker müşarunileyhe gönderilsin. Balası İsmail namında vezirim yoktur. Ona vezâret külliye haramdır ve çıkan emrim icra olunsun."* diyerek Hurşit Ahmet Paşa'nın isteğini yerine getirdi.³⁸ Diğer yandan bu esnada Sırp ile mücadele etmekte olan Pazvandoğlu'nun (6 Şubat 1807) öldüğü haberi gelince onun yerine İdris Paşa Vidin valiliğine getirilerek Sırp üzerine memur edildi³⁹.

Bu sırada Kara Yorgi, elindeki yirmi bine yakın askeriyle Belgrad'ı muhasaraya başlamıştı. Süleyman Paşa, bu durumda kaleyi müdafaa edemeyeceğini anlayarak ne yapacağını şaşırды. Kara Yorgi, Halil Ağa'nın kaleden kesin suretle gitmesini istedi ve Müslüman ahalden isteyen Halil Ağa ile gidebileceğini söyledi. Ahali Halil Ağa ile gitmenin yanlış olacağı kanaatine vardı. Halil Ağa, Sırp'ların Paskalya Yortusu kutlamalarından faydalanarak kendisi için kurulan tuzakları atlatarak kaçmayı başardı. Sabah olunca durumu anlayan Sırp'lar, Halil Ağa ve adamlarına arkalarından ateş etseler de gemilere bir zarar gelmediğinden salimen Ada Kalesi'ne vardılar. Bu

³⁶ BAO. H. H., 37/ 1894.

³⁷BAO. H. H., 505/ 24884.

³⁸ BAO. H. H., 505/ 24884.

³⁹ Rumelide'ki en güçlü ayanlardan biri olan Vidin Ayanı Pazvandoğlu Osman, Belgrad Muhafızı olan Hacı Mustafa'yı, kendi çıkarlarına ters bulduğu gerekçesiyle, ortadan kaldırmayı planlıyordu. Bu nedenle Dayıları kendi yanına çekerek gücünü daha da arttırdı. Daha sonra bölgeye gelen valiler, başta Bosna Valisi Ebubekir Paşa olmak üzere, Dayıların nüfuzunu kırınca bu defa devletten yana tavır alarak Sırp isyanının bastırılmasında etkin rol oynadı. Ancak Sırp isyanını bastırmaya memur edilen Ebubekir Paşa, Pazvandoğlu'na karşı her zaman temkinli yaklaştı. Planladığı işlerde ona hiçbir malumat vermedi. Selim Aslantaş, *a.g.e.*, s. 62-63, 87.

esnada Arnavut ve sekban asilerinin binbaşısı Arif Bey kendisine el altından verilen 50 bin kuruşu alarak, Kurban Bayramı sabahı varoş kapısını açtı ve 15 bin Sırpıyı içeri aldı. Ehl-i İslam bayram namazı için camilere gittiklerinde Sırp asilerinin hücumuna uğradı ve camilere kapanıp kendilerini müdafaaya girişti. Ancak çaresiz kalan ahali teslim olmak zorunda kaldılar⁴⁰.

Sırlara bayram gecesi kale kapısını açan Aziz Bey ve adamları Kara Yorgi'nin iltifatlarına mazhar olup Niş'e doğru gönderildiler. Ancak Aziz Bey ve adamları Devebağırta hanlarına geldikleri zaman çok sayıda Sırp isyancı üzerine saldırması üzerine silahlarıyla beraber hana kapandılar. Sırlar Aziz Bey'in adamlarını öldürdükten sonra hanı ateşe verip Aziz Bey'i de yaktılar.

Bu olaydan sonra Babıali, Süleyman Paşa'ya Belgrad'ı terk edip Niş'e çekilmesi yolunda emir gönderdi. Süleyman Paşa Niş'e gitmek üzere kapısı halkıyla kaleden çıkınca Sırlar kaleyi zapt ettiler. Süleyman Paşa ve askerleri ise kaleden bir saatlik mesafeye gidmeden Kara Yorgi'nin kurduğu pusuya düştü ve askerlerin birçoğu öldürüldü⁴¹. Böylece Kara Yorgi, 7 Mart 1807'de Belgrad'ı tamamen ele geçirdikten sonra şehir yağmalandı ve binlerce Türk Sırp asiler tarafından öldürüldü. Şehirde kalan iki yüz kadar Yeniçeri de Belgrad'dan kaçtıkları esnada Sırp asiler tarafından yakalanarak öldürüldüler⁴².

Belgrad'ın düşüşünden kısa bir süre sonra 29 Mayıs 1807'de İstanbul'da çıkan isyanda III. Selim tahttan indirildi. İstanbul'daki kargaşa, cephedeki Osmanlı ordularında moral bozukluğuna neden oldu⁴³. Bu durumdan istifade eden Ruslar 17 Haziran 1807'de General İvan İsayev komutasında Tuna'yı geçerek Sırlarla birleştiler. Rus desteğini alan Sırp isyancılar Negotin yakınlarında Stubik ve Malaynitza'da Osmanlı askerlerini mağlup ettiler. Sırların bu başarılarını gören Rus temsilci Baron Paulicci, Kara Yorgi'ye iletmiş mektupta Rusların Sırlara her türlü yardımda bulunacağına dair söz verdi. Ruslar ile Sırlar arasında yapılan anlaşmaya göre Rusya, Sırbistan'ın idari ve mali işlerini düzenlemek üzere Yunan olmayan memurlar atayacak ve Sırların elinde bulunan bütün kalelere Rus askerleri yerleştirilecekti. Diğer yandan Rus General Kemensky, Rusların Sırlarla aynı soydan ve dinden olduğunu söyleyerek destekledi. Bunun üzerine Kara Yorgi altı bin Sırp ile Rusların yanında Osmanlı'ya karşı savaşacağını bildirdi⁴⁴.

Rusların Sırlar üzerinde kontrol kurmasını sağlayan bu anlaşma, Rusların Fransızlara mağlup olmalarından dolayı uygulama safhasına geçemedi. Ancak Sırlar muhasaralarına devam ederek Öziçe Kalesi'ni muhasara ettiler. Öziçe ahali bir müddet dayandı; fakat yiyecekleri bittiği için bazı şartlarla kaleyi teslim ettiler. Bunu Semendere Kalesi'nin mukavele ile teslimi takip etti; fakat Sırlar mukaveleyi hiçe sayarak ahalinin kimini esir edip kimini öldürdü. Sırlar bundan sonra Sokol Kalesi'ni muhasara ettiler. Fakat kale sarp ve kayalık bir yerde olduğundan Sırlar bu kaleden başka Sırbistan'da bütün kale ve toprakları ele geçirdiler⁴⁵. Bu sırada bir taraftan Rusya üzerine hareket eden Orduy-ı Hümayun için levazım tedarikine özen gösterilirken

⁴⁰ Cevdet, *Tarih*, IX, s. 147-148.

⁴¹ Cevdet, *Tarih*, IX., s. 150.

⁴² Joseph Reinach, *a.g.e.*, p. 72.

⁴³ Selim Aslantaş, *a.g.e.*, s. 117.

⁴⁴ M.L. de S. Bystrzonowski (1845). *Sur La Serbie Dans Ses Rapport Européens Avec La Question D'Orient*, Paris: Librairie D'Amyot Editeur, p. 43.

⁴⁵ Cevdet, *Tarih*, IX., s. 150-151; Von L. Ranke (1829). *Die Serbisch Revolution Aus Serbischen Papieren und Mittheilungen*, Hamburg; p. 94-95

diğer taraftan Sırbistan üzerine hareket eden Hurşit Ahmet Paşa'ya asker ve mühimmat gönderilmekteydi.

Kara Yorgi, çeteler teşkil ederek onları Belina, Visegrad, Pirepol, Seniçe, Yenipazar, Kurşunlu, Niş, Şehrköy ve Vidin kazalarına göndererek buraları yağmalattı. Bu sırada Siroz Valisi İsmail Bey, Hurşit Ahmet Paşa'nın emrine memur edildiyse de mühimmat ve yiyecek sıkıntısı olduğundan Hurşit Ahmet Paşa'nın askerleri dağıldı. Bu çarpışmada sadece Tahir Paşa direnebilmişti. Diğer yandan Vidin'e çıkan Rus askerleri Sırp asillerle birleşerek İdris Paşa üzerine saldırdı. Zor durumda kalan İdris Paşa, acilen 50 bin asker top, zahire ve mühimmata ihtiyaç olduğunu Babialıye bildirdi⁴⁶. Fakat Babialı Rumeli'deki mevcut askerlerin zahire ihtiyacını karşılamaktan acizdi. Bu yüzden Avusturya'dan zahire satın almak zorunda kalmıştı⁴⁷.

Şartların Osmanlı'nın aleyhine dönmeye başladığı sırada, Napolyon tehlikesi karşısında zor durumda kalan Ruslar bir taraftan Sırlara verdikleri desteği keserken diğer taraftan Osmanlıyla sulh yapma girişimlerinde bulunmaya başladılar. Fransızlar karşısında aciz kalan Ruslar 7 Temmuz 1807'de Tilsit Anlaşması'nı imzalamak zorunda kaldılar⁴⁸. Bu anlaşma 25 madde ve 5 ek maddeden oluşuyordu⁴⁹. Bu anlaşmaya göre Rusya, Fransa'nın arabuluculuğuyla Osmanlı Devleti ile anlaşmayı kabul edecekti. Eğer Osmanlı Devleti, bu anlaşmaya yanaşmaz ise İstanbul ve Rumeli hariç olmak üzere Osmanlı toprakları Rusya ve Fransa arasında paylaşılacaktı. Bunun üzerine Rusya ile Osmanlı arasında mütareke kabul edildi. Ruslarla müzakereleri yürütmek üzere Galip Efendi görevlendirildi. Yergöğü yakınlarında Slaboza Adası'nda Osmanlı, Rus ve Fransız murahhaslarının müzakereleri sonucunda 25 Ağustos 1807'de Rusya ile Osmanlı Devleti arasında ateşkes imzalandı. Bu sırada Kara Yorgi elde ettiği başarılarla güvenerek Sırbistan'ın istiklali kabul edilmedikçe silah bırakmayacağını ilan etti. Hatta Rusya'dan bazı memur ve subaylar getirterek mülki ve idari işler başladı. Ancak Rusya askeri yönden Sırlara vaat ettiği yardımı yapamadı.

Sırları tamamen gözden çıkarmak istemeyen Ruslar, Rodofinikin aracılığıyla Hurşit Ahmet Paşa'ya bir mektup göndererek Sırlara hücum etmemesini istedi. Hurşit Ahmet Paşa, Osmanlı-Rus mütarekesinin Sırp meselesiyle bir ilişkisi olmadığı ve eğer Sırlar barıştan yanaysa doğrudan Osmanlı yönetimine müracaat etmeleri, bu durumda kendisinin de Sırp reayasına yardımcı olacağını bildirdi⁵⁰. Fakat Osmanlı Hükümeti Sırların imtiyazlı olmasını istemeyince 1809 senesinde Rusya, Osmanlı Devleti'ne yeniden harp ilan etti. Bu sırada Vidin tarafından gelen haberlere göre Rus askeri Tuna Nehri'nin beri tarafına geçerek Sırların yardımına gelmişti. Ayrıca Vidin Muhafızı İdris Paşa'nın gönderdiği mektupta da bu haber doğrulanmaktaydı⁵¹.

⁴⁶ BAO. H. H., 85/3488.

⁴⁷ BAO. H. H., 38/1945.

⁴⁸ A. B. Şirokorad (2009). *Osmanlı-Rus Savaşları*, Selenge Yayınları, İstanbul 2009, s. 288-289; George Vernadsky, *Rusya Tarihi*, İstanbul: Selenge Yayınları, s. 248.

⁴⁹ 7 Temmuz 1807'de Fransa ile Rusya arasında Tilsit Anlaşması imzalandı. Bu anlaşmaya göre Fransa ve Rusya, İngiltere ve Osmanlı Devleti'ne karşı ittifak kurdular. Bu ittifaka göre, Napolyon Osmanlı İmparatorluğu ile Rusya arasında ve Rusya da Fransa ile İngiltere arasında barış için aracılıkta bulunacaklar. Anlaşma metninin 4. Maddesine göre Rusya'nın Fransa-İngiliz barışı için aracılık yaptığı anlaşma bir sonuç vermezse, Rusya İngiltere'ye karşı Fransa'nın müttefiki olacaktı. Anlaşma metninin 8. Maddesine göre Napolyon'un Osmanlı Devleti ile Rusya arasındaki aracılığı sonuçsuz kalırsa, o zaman İstanbul ile Rumeli vilayeti hariç, Osmanlı Devleti'nin Avrupa toprakları Rusya ile Fransa arasında taksim edilecekti. M. De Clercq (1880). *Recueil Des Traités De La France*, Paris: A. Durand et Pedone-Lauriel Editeurs, p. 213-214, Fahir Armaoğlu (1997). *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Ankara: Alkım Yayınları, s. 66-67.

⁵⁰ Selim Aslantaş, *a.g.e.*, s. 120.

⁵¹ BAO. H. H., 649/ 31772-B.

II. Mahmud, Rusya'ya karşı askeri hazırlıkları hızlandırarak bütün sınır komutanlarına tetikte olmalarına dair fermanlar gönderdi. Hemen Goşancalı Halil Paşa Yenipazar'dan alınarak Ordu-yı Hümayuna katılması sağlandı. Yenipazar'a da Dukakin sancağı mutasarrıfı Numan Paşa memur edildi. Diğer yandan Yakova Kazası'nın bütün esnaf ve halkına Sırp'lı üzerine hareket etmesi farz olduğu ve bunun için Adakale Muhafızı Kalkandelenli Recep Paşa'nın beraberindekilerle birlikte yola çıkmaları için emir gönderildi. Bursa müderrislerinden Uryanizade Mustafa Efendi gaza niyetiyle kendi tarafından 200 piyade ve süvari toplayıp silahlandırarak Hurşit Ahmet Paşa maiyetine verdi. Bu tedbirler esnasında görev yerine zamanında gelmeyenlerin görevleri feshedildi⁵². Nisan 1809'da Ruslar üç koldan İbrail, Yergöğü ve İsmail'e saldırdılar, ancak üç bölgede de Osmanlı orduları Rusları geri çekilmek zorunda bıraktılar. Aynı sene on bin kadar Sırp asisi Sofya havalisine geçip dağlık bir yerde tabya kurmuşsa da Sofya Seraskeri Hurşit Ahmet Paşa'nın gönderdiği askerler tarafından hezimete uğratıldı ve Sırp'ların birçoğu bu savaşta öldürüldü⁵³. Sırp'ların Yenipazar ve Niş sancakları taraflarına çıkardıkları çeteler gittikleri yerlerin Hıristiyan reayasını da ayağa kaldırmakta olduklarından Sofya'daki ordu ancak Niş tarafını muhafaza edebildi. Sırp asilerin amacı bir yandan Vidin üzerinden Ruslarla birleşip Niş'i, diğer yandan Karadağlılarla birleşip Güney Sırbistan'ı kontrol altına almaktı⁵⁴. Goşancalı Halil Paşa'nın süratle Yenipazar'a yetişmesi üzerine Hurşit Ahmet Paşa ve Bosna valisi Hilmi Paşa ile haberleşerek hep birlikte Sırp asilerinin ortadan kaldırılması için karara vardılar.

Rusların geri çekilmesi üzerine tasarladıkları planı gerçekleştiremeyen Sırp asilerin ellerindeki top ve mühimmat azalınca Hurşit Ahmet Paşa komutasındaki ordular Sırp'ların ellerindeki tüm kale, palangaları⁵⁵ ele geçirerek Belgrad'ın yakınındaki Pasarofça'ya kadar geldiler. Ancak zahiresizlik yüzünden geri dönmek zorunda kaldılar. Üst üste alınan yenilgiler üzerine Kara Yorgi, Ruslara haber göndererek eğer yardım gelmezse dayanmalarının mümkün olmadığını bildirdi. Rus komutan ise Kara Yorgi'yi kendi başına savaş planı yapmakla suçlayarak, Rus çarının ordu göndermeye söz vermediğini, sadece himaye taahhüd ettiğini bildirdi.⁵⁶ Bu sırada zor durumda kalan Kara Yorgi son bir hamle ile Yenipazar varoşuna saldırıp buradaki Müslüman ahalinin evini ateşe verse de Hurşit Ahmet Paşa'nın gönderdiği Goşancalı Halil Paşa, asileri geri çekilmeye mecbur bıraktı hatta Sırp'ların elindeki iki palangayı zaptetti⁵⁷. Hemen ardından Pasarofça ve Yagodina Osmanlı askerlerinin eline geçti.

Sırp asilerin metrislerinin tahrip edilmesiyle pek çok esir ve mühimmat alındı⁵⁸. Diğer yandan Vidin Valisi İdris Paşa, Sırp'ların Ada Kalesi civarında inşa etmiş oldukları dört palangayı ele geçirdi. Bundan başka on beş köy ve kasaba İdris Paşa tarafından ele geçirildi⁵⁹. Bunun yanında Sofya ordusunu daha da kuvvetlendirmek için İşkodra'dan üç bin asker getirildi⁶⁰. Kilis sancağı Mutasarrıfı Süleyman Paşa,

⁵² BAO. H. H., 504/ 24847.

⁵³ Cevdet, *Tarih*, IX., s. 152.

⁵⁴ Selim Aslantaş, *a.g.e.*, s. 124.

⁵⁵ Palanka, Yunanca bir terim olup önemli yol kavşaklarında ve geçitlerde etraflı hendeklerle çevrilmiş ağaç ve toprakla tahkim edilmiş yerlere verilen addır. Mehmet Zeki Pakalın (1993). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, II. İstanbul: MEB., s. 752.

⁵⁶ Selim Aslantaş, *a.g.e.*, s. 123-124.

⁵⁷ Cevdet, *Tarih*, IX., s. 153.

⁵⁸ BAO. H. H., 519/ 25377.

⁵⁹ BAO. H. H., 649/ 31772- B.

⁶⁰ Cevdet, *Tarih*, IX., s. 153-154.

İzvornik sancağı mutasarrıfı Ali Paşa ve Gaduška kaptanı Osman Bey, Belgrad'ı kurtarmak için hep birlikte harekete geçtiler, ancak bu teşebbüsleri başarılı olmadı⁶¹.

Sırların elinden kurtarılan yerlerin korunması için kışlık ordugâh lazım geldiğinden Hürşit Ahmet Paşa, iki bin seçme asker göndermesi için Sirâzi İsmail Bey'e haber yolladı. Evlad-ı Fatihan zabiti Selim Bey iki bin askerle Hürşit Ahmet Paşa'nın emrine verildi. Yine civar kalelerden çok sayıda asker toplandı⁶². Sırlara karşı hazırlıklar bu şekilde devam ederken diğer yandan da askerinin zor durumda kalmaması için Hürşit Ahmet Paşa, Bâb-ı Ali'ye sürekli mektuplar yazarak zahire ve mühimmat yardımı talebinde bulunuyordu⁶³.

Tüm tedbirler alındıktan sonra asilere karşı harekete geçildi. Bu saldırılarda Sırp asiler, yenilgiye uğradılar. Üst üste gelen bu yenilgilerle büyük bir yılmınlığa düşen asiler palankalardan çekilmeye başladılar hatta Kara Yorgi'nin Moskova'ya kaçacağına dair söylentiler dolaşmaya başladı. Artık Belgrad'ın kaybedileceğinden korkup canını kurtarmak isteyen Konstantin Rodofinikin üç asi reisiyle birlikte Belgrad'dan ayrıldı⁶⁴.

Rusya'dan umduğu yardımı bulamayan asiler yönlerini Avusturya ve Fransa'ya çevirdiler. 16 Ağustos 1809'da Kara Yorgi Napolyon'a bir mektup göndererek yardım talebinde bulundu. Kara Yorgi bu mektubunda Napolyon'un ordularının ve yıkım gücünün tüm dünyaca bilindiğini, Sırların bağımsızlık savaşını Napolyon'un ellerine bıraktığını ve Napolyon'dan gözünü cesaretle savışan Sırp halkına çevirmesini istiyordu. Kara Yorgi: "Eğer bu yardım gerçekleşirse gelecek Sırların Napolyon'un büyük milletini nasıl koruduğunu gösterecektir" dedikten sonra Napolyon'un hamiliğine girmeyi kabul ediyordu. Mektubunu da alçak gönüllü ve sadık hizmetçin Kara Yorgi diye bitiriyordu⁶⁵.

Kara Yorgi'nin gönderdiği mektup Fransa Dışişleri Bakanı Champagny aracılığıyla Napolyon'a bildirildi. Napolyon, Champagny'den Sırlar hakkında bilgi istedi. Champagny, şu anda Türklerin Sırlar ve Ruslar karşısında başarılı olduklarını, Sırlara yapılacak yardımın Fransız – Osmanlı ilişkilerini olumsuz yönde etkileyeceğini; Kara Yorgi'nin aynı zamanda Viyana'ya da elçiler gönderdiğini söyledi. Bunun üzerine Napolyon, Kara Yorgi'nin yardım talebini sürüncemede bıraktı. Diğer yandan ona bir onur kılıcı göndererek Sırların isyanından memnun olduğunu belirtmekten de geri kalmadı⁶⁶.

Kara Yorgi, aynı türden bir mektup 28 Ağustosta Avusturyalı General Simbischen'e verdi. Kara Yorgi bu mektubunda Sırların Avusturya'nın himayesine girmek istediklerini belirtmekteydi.⁶⁷ Ancak 9 Temmuzda Wagram'da Napolyon'a bir kez daha boyun eğen Avusturya bu isteği karşılayacak durumda değildi. Bu nedenle Metternich ancak Sırlar ile Osmanlı arasında barış sağlanmasında aracı olabileceğini

⁶¹ BAO. H. H., 3172/D; Şanizâde, a.g.e., I, s. 385

⁶² Cevdet, *Tarih*, IX., s. 154

⁶³ BAO. H. H., 651/ 31829; H. H., 997/ 41886.

⁶⁴ Selim Aslantaş, a.g.e., s. 125.

⁶⁵ Joseph Reinach, a.g.e., p. 79-80.

⁶⁶ A. Ubicini (1865). *Les Serbest De Turquie*, Paris: p. 279-280; Kara Yorgi ile Fransa arasında Fransa'nın Viyana elçisi aracılığıyla mektuplaşmalar devam etti. Bu yazışmalar için bakınız. Joseph Reinach, a.g.e., p. 86-87.

⁶⁷ Kara Yorginin Avusturya'lularla münasebetine dair gelen bir mektupta: "Kara Yorgi melununun bir taraftan Bosna ile hemhudud olan Fransa ile Devlet-i Aliye aleyhinde görüşürken diğer yandan Varadin canibinden Nemçe'li tarafına gidip geldiği ve Nemçeliden zahire ve mühimmat yardımı talep ettiği" bildirilerek bu durumun önlenmesi için hemen harekete geçilmesi gerektiği söyleniyor ayrıca Kara Yorgi ile Milenko'nun arasında ihtilaf olduğu belirtiliyordu. BAO. C. HR., 65/3211.

bildirdi. Metternich İstanbul'daki elçisi Sturme'ye bu hususta talimat verdi. Sırplar, Avusturya Kralı I. Franz aracılığıyla Babıali'ye kendi kontrollerinde olan bölgede Avusturya'nın himayesinde bir muhtar idarenin kurulması, Sultan Mahmud'un genel af ilan etmesi, karşılıklı olarak esirlerin teslimi, vergi dışında bütün mükellefiyetlerin ilgası, tüccarların dışında sınırdan geçişin yasaklanması, Belgrad'a bir Avusturya konsolosunun gönderilmesi Sırpların da Viyana'da bir konsolos bulundurması şartlarıyla barışı kabul edeceklerini bildirdiler⁶⁸.

Babıali Sırp isyancılar karşısında aldığı galibiyetin de etkisiyle Sırplarla bir an önce barış yapmak amacındaydı. Çünkü ordunun Ruslar karşısında durumu hiç de iyi değildi. Uzun süreden beri devam eden savaş yüzünden devlet zahire ihtiyacını ancak Avusturya'dan satın alarak giderebiliyordu⁶⁹. Zaten bu sırada Sırp asi reisleri arasında Kara Yorgi'ye karşı başını Milenko'nun çektiği Pierre Dobrinjatz, Nenadoviç, Zuccato, Lukas Lazareviç ve Milosch Obrenoviç öncülüklerinde muhalif hareket daha da güçlenmişti⁷⁰. Bu muhalif hareket Osmanlı'yla barıştan yanaydı. Sırpların arasına nifak girdiği şu dönemde Babıali, daha önce Petar İçko vasıtasıyla Sırplara tanıdığı imtiyazı mahzurlu olmayan konularda biraz daha artırarak barışı sağlama amacındaydı. 5 Eylül 1810 tarihinde Babıali tarafından hazırlanan anlaşma metnine göre: Sırp memleketlerinde sınır tanzimi ve içlerindeki Müslümanların çıkarılması kabul edilmeyecekti. Sırplar ellerindeki bütün mühimmatı teslim edeceklerdi. Sırp reyanın hoşlanmadığı yöneticiler aralarına gönderilmeyecekti. Vergi meselesi maktua⁷¹ bağlanacaktı. Bu vergiler her sene knezler tarafından toplanıp İstanbul'a gönderilecekti. Osmanlı memurları bu vergilerin toplanması işine karışmayacaktı. Kara Yorgi ve benzeri asi reisler Sırp içinden tard ve def olunacaktı. Reyanın geçmiş bütün cürümleri affedilecekti. Osmanlı kumandanlarına reyanın üzerine varmamaları tenbih olunacaktı. Bundan sonra Avusturya ve sair devletlerin desteklemesine bakılmaksızın karışıklık çıkaracak kişilerin tedip edilecekleri uygun bir dille anlatılacaktı⁷².

Sırpların Babıali'yle antlaşma ihtimalinin doğduğunu gören Rusya, hemen harekete geçti. Yeni atanan Rus General Bagration, Rusya'nın Sırplara yardım etmekten vazgeçmediğini Sırpları kurtarmak için elinden gelen her şeyi yapacağını ve kısa bir süre içinde Rus birliklerinin Sırplara yardıma ulaşacağını haber verdi⁷³. Ruslar ile Sırplar arasındaki ilişkiler bölgedeki Osmanlı memurları aracılığıyla Babıali'ye bildiriliyordu. Bu nedenle Hurşit Ahmet Paşa da bir an önce bölgeye asker, zahire ve mühimmat yardımı yapılmasını talep etmişti⁷⁴.

Rusya'nın tekrardan yönünü Osmanlı'ya çevirmesinin sebebi İsveç ile sürdürdüğü savaşı sona erdirmesi ve Napolyon'un bu sırada İspanya'yla savaş halinde olmasıydı. Rusya'nın amacı Osmanlı'ya Tuna Nehri'nin sınır olacağı bir anlaşmayı imzalatmaktı. Bu da Osmanlı'ya karşı askeri bir başarı neticesinde gerçekleşebilirdi⁷⁵. Bu nedenle bir an önce askerlerini Tuna Nehri civarına gizlice yığmaya başladı. Bölgeden gelen gizli ibareli mektupta; Rusların Vidin, Tuna ve civarına birkaç gün boyunca mütemadiyen top ve mühimmat, asker naklettikleri ve yine Eflak civarına

⁶⁸ Selim Aslantaş, *a.g.e.*, s. 126-127.

⁶⁹ Zahire satın alınması ile ilgili bakınız. BAO. H. H., 38/1945; 70/3493.

⁷⁰ Joseph Reinach, *a.g.e.*, p. 83-84.

⁷¹ Kira veya bedeli olarak belirlenmiş toplam miktar. Halil İnalçık (2000). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, I. İstanbul: Eren Yayıncılık, s. 454.

⁷² BAO. H. H., 1347/52661; 1347/52661-A; 1347/52661-B; 1347/52661-C.

⁷³ Selim Aslantaş, *a.g.e.*, s.129.

⁷⁴ BAO. H. H., 651/31829.

⁷⁵ Rifat Uçarol (1995). *Siyasi Tarih (1789-1994)*, İstanbul: Filiz Kitabevi, s. 103-104.

yerleştirdikleri top ve mühimmatı koruması için üç yüz civarı asker bıraktıkları, yirmi beş binden ziyade Rus askerinin Sırp'ya yardıma gittiği haber veriliyordu. Bununla beraber Sırp asilerin iki gurup oldukları Milenko taraftarlarının barıştan yana olduğu, Kara Yorgi taraftarlarının ise Ruslarla beraber hareket ettikleri bildiriliyordu⁷⁶. Kara Yorgi'ye muhalif olan Jacques Nenadovitch ve yirmi arkadaşı Kara Yorgi'nin Rus hegemonyası altına girdiği ve milli bağımsızlık adına savaşmağını söyleyerek Kara Yorgi'den ayrıldılar⁷⁷.

Kara Yorgi'nin zor durumda olduğu haberini alan Rus Generali Kamensky Sırp'lara yönelik yayınladığı bildiriye; Sırp'ların yalnız olmadıklarını Rus İmparatorunun soyu, dini, kiliseleri bir olan Sırp'ları kardeş olarak gördüğünü belirtti. Bu bildiri üzerine Kara Yorgi, altı bin Sırp'ıyla Rusların yanında savaşacağını ilan etti. Rus General Bagration İsayev'e Sırp'lara topçu ve süvarilerle desteklenen askeri yardım konusunda emir vermişti. Bunun üzerine Ururk komutasında üç bin Rus askeri Kara Yorgi'ye yardıma gitti⁷⁸. Rus askerleriyle desteklenen Sırp asileri Osmanlı askerlerine karşı hücumla geçtiler. Ruslar da diğer yandan Tuna'yı geçme teşebbüsünde bulunan Osmanlı askerlerine karşı başarıyla karşı koydukları gibi İsmail ve İbrail kalelerini kuşatmaya muvaffak oldular. Ruslarla savaşın kötü gitmesi, Sırp isyanını bastırmaya memur edilen birliklerin bir kısmının Tuna cephesine kaydırılması zaruretini doğurdu⁷⁹. Sırp asilerle savaşan Osmanlı askerlerinin sayıları azalınca Sırp asiler başarılı olmaya başladılar. Morava, Negotin, Perse Palanka ve Kladova Sırp asilerin eline geçince Hurşit Ahmet Paşa Niş'e çekilmek zorunda kaldı, bu sırada civar bölgelerden gelen takviye kuvvetlerle ordusu kırk bine ulaştı⁸⁰. Hurşit Ahmet Paşa, ayrıca bir an önce ordunun zahire sıkıntısını gidermek amacıyla Ali Paşa'yı yanında 3-5 bin askerle Belgrad'ın öte yakasından Tuna'ya gönderip burada bulunan Avusturyalı tüccarlardan zahire satın alması için gönderdi.

Hazırlıklar bu şekilde yapılırken Kara Yorgi ve muhalifleri Nenadoviç, Mladen, Jakop ve arasında tartışmalar sertleşti⁸¹. Bunu fırsat bilen Hurşit Ahmet Paşa Aleksinats üzerine yürüdü. Bunu öğrenen Kara Yorgi Aleksinats'a gelerek tahkim amacıyla logorlara bir miktar asker yerleştirip Banya'ya hücum etti, daha sonra Kara Yorgi'yi durdurmak üzere Ali Paşa'yı Banya'ya gönderip kendisi de Belgrad'a doğru harekete geçti. Banya'daki muharebelerde Sırp'lar hezimete uğradılar. Batı cephesinde de Hilmi Paşa'nın gönderdiği birlikler asilere karşı büyük başarılar elde ettiler. Kara Yorgi bu mağlubiyetler üzerine Hilmi Paşa'ya ateşkes teklifinde bulundu. Ancak Babıali ateşkesin iki devlet arasında olacağı gerekçesiyle bu teklifi reddetti⁸².

Diğer yandan Rus cephesinde Osmanlı orduları mağlubiyet almaya başlamıştı. Ruslar Tuna'yı geçerek Brza Palanka, Prahovo ve Fethülislamı ele geçirdiler. Hurşit Ahmet Paşa'nın Belgrad üzerine yürüdüğünü haber alan Kamensky iki alayın Belgrad'a doğru ilerlemesi emrini verdi. Şubat 1811'de Albay Ferodovitch komutasında Rus birlikleri Belgrad kalesine girdiler. Ancak Rusya Osmanlı cephesinde askeri yönden iyi bir vaziyette olmasına rağmen Avrupa'da durumlar tedirginlik verici boyuta ulaşıyordu. Zira Paris elçisi Fransa ile Rusya arasında yakında bir savaşın

⁷⁶ BAO. C. AS., 238/10050.

⁷⁷ M.L. de S. Bystrzonowski (1845). *Sur La Serbie Dans Ses Rapport Européens Avec La Question D'Orient*, Paris: Librairie D'Amyot Editeur, p. 41.

⁷⁸ M.L. de S. Bystrzonowski, *a.g.e.*, p. 42-43.

⁷⁹ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, s.192-193,

⁸⁰ M.L. de S. Bystrzonowski, *a.g.e.*, p. 43.

⁸¹ Joseph Reinach, *a.g.e.*, p. 84.

⁸² Selim Aslantaş, *a.g.e.*, s. 132-133.

kaçınılmaz olduğunu bir an önce Sırbistan, Eflak ve Boğdan'ın Rusya, Osmanlı ve Avusturya garantörlüğünde kalıcı bir zeminde Osmanlı ile barışın imzalanmasını tavsiye etmekteydi.

Rusya Osmanlı'ya barış teklifinde bulunmadan önce son bir hamleyle Sırp'lara yardım etti. Böylece Sırp'ların Osmanlı askerleri karşısında tekrar başarılı olmasını sağlayarak yapılacak muhtemel barışta Sırp'lar adına daha fazla söz hakkı elde etmiş olacaktı. Bunun yanında Kamenskoy, Rusçuk'a saldıran Goşcanlı Halil Paşa'yı mağlup ederek Yerköy, Rusçuk ve Niğbolu'yu zaptedip Tuna boylarında kontrolü ele geçirdi⁸³. Kamensky bu başarılarından istifadeyle dört koldan Osmanlı ordularına saldırmayı düşünmekteydi⁸⁴. Ancak Petersburg bir an önce sulh yapılması taraftarıydı. Çünkü bu sırada Napolyon, Avusturya ile barış imzalamıştı.⁸⁵ Çar Aleksander önceliği Napolyon'un saldıracağı batı sınırına vermektedir⁸⁶. Bu nedenle Kamensky'e bütün saldırılarını bir an önce durdurması emrini verdi. Bu sırada Kamensky'un hastalanması üzerine yerine önce Kont Langeron, daha sonra General Kutuzof atandı⁸⁷.

Rusların batıya doğru çekilmesini fırsat bilen yeni sadrazam Laz Ahmet Paşa, hemen harekete geçerek Rusçuk ve Yergöğü'nü Ruslardan geri aldı. Bunun ardından Laz Ahmet Paşa Rusçuk'da az sayıda asker bırakarak bütün kuvvetleriyle Tuna'nın karşı yakasına geçti. Bu durumu iyi değerlendiren Kutuzof az sayıda birlik göndererek Rusçuk'u aldı ve Türkleri barışa zorladı⁸⁸. Rusçuk'un kaybedilmesiyle Tuna'nın karşı yakasına geçmiş olan Osmanlı ordusunun Rumeli'yle irtibatı kesildi. Zor durumda kalan Laz Ahmet Paşa, Kutuzof'a mütareke teklif etti⁸⁹.

Laz Ahmet Paşa'nın bu hatası⁹⁰ üzerine Sultan Mahmut, onu sadrazamlıktan alarak yerine Hurşit Ahmet Paşa'yı getirdi. Sultan Mahmut, Hurşit Ahmet Paşa'ya hitaben yazdığı 6 Eylül 1812 tarihli hattında: *"Bu güne kadar her türlü bedeli ödeyerek Sırp'lıya karşı göstermiş olduğun gayret ve himmetin seni sadarete sevk etti"*⁹¹. Diyordu.

Laz Ahmet Paşa'nın mütareke teklifini Kutuzof kabul etti. Müzakereler 1 Kasım 1811'de başlayıp uzun süreli git-gellerin⁹² ve sınır boylarında küçük çaplı çatışmaların ardından nihayet 16 Mayıs 1812'de Bükreş Anlaşması kabul edildi⁹³. Bu anlaşmadan kısa bir süre sonra Sadrazam olan Hurşit Ahmet Paşa, Ruslarla barış yapıldığını Anadolu ve Rumeli caniplerine duyurdu⁹⁴. Rus heyeti Bükreş Anlaşması'na Sırp'larla

⁸³ Stanford J. Shaw-Ezel Kural Shaw (1983). *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, II., İstanbul: E Yayınları, s. 38-39.

⁸⁴ Selim Aslantaş, *a.g.e.*, s. 131-135.

⁸⁵ Stanford J. Shaw-Ezel Kural Shaw, *a.g.e.*, s. 39.

⁸⁶ M.L. de S. Bystrzonowski, *a.g.e.*, p.46.

⁸⁷ A.B. Şirokorad (2009) *Osmanlı Rus Savaşları*, İstanbul: Selenge Yayınları, s. 305.

⁸⁸ Akdes Nimet Kurat (1987). *Rusya Tarihi Başlangıçtan 1917'ye Kadar*, Ankara: TTK., s. 301.

⁸⁹ Cevdet, *Tarih*, X. s. 9-10.

⁹⁰ Laz Ahmet Paşa, Tuna'dan karşı tarafa geçeceği esnada ömrünü cenge vakfetmiş önde gelen mühendisler bu hareketin hatalı olacağını söylemişlerse de Laz Ahmet, mühendisleri, bana cengi siz mi öğreteceksiniz diyerek azarlamıştı. Asker Tuna'ya geçtiği vakit bunca cephane, mühimmat ve zahire karşı tarafta kaldığından Rusların eline geçmişti. Sultan Mahmut'a göre bu telafisi mümkün olmayan bir hataydı. Şanizede, *Tarih*, II., s. 140.

⁹¹ BAO. C. DH., 195/9736.

⁹² Rus General Kutuzof, Ocak 1812'de Tuna'nın karşı yakasında kalan Osmanlı askerlerin esir muamelesi göreceğini, Anadolu tarafında Rus askerlerinin aldığı bütün yerlerin Ruslara bırakılması ve Sırp'ların Rusya kefaletinde kalması gerektiğini söyleyince Sultan Mahmut yeniden savaş kararı aldı. Daha sonra bu savaş kararından vazgeçerek işi sadrazamı Laz Ahmet'e havale etti. Selim Aslantaş, *a.g.e.*, s. 136.

⁹³ Cevdet, *Tarih*, X, s. 10-12.

⁹⁴ BAO. H.H., 998/41930.

ilgili bir madde koydurmayı başarmıştı⁹⁵. Anlaşmanın sekizinci maddesine göre: Sırların elinde öteden beri mevcut olan kale, palanka ve sair müstahkem mevkiiler bilcümle top ve mühimmat ve levazım-ı seferiye Devlet-i Aliye'nin tasarrufuna bırakılacak. Devleti Ali'ye istediği zaman Sırların içine memurlar tayin edebilecek ancak bu memurlar Sırp milleti aleyhinde hiçbir şekilde eziyet, düşmanlık ve tecavüzde bulunmayacak. Cezayir-i Bahr-ı Sefid ve benzer yerlerde reayanın sahip olduğu haklara Sırlar da sahip olacak. Suça karışmış tüm Sırların cürümleri affolunacak. Vergiler maktu nizamıyla Sırlar tarafından toplanıp Osmanlı Devleti'ne teslim edilecek. Sırp milletinin talepleri Sırlarla birlikte tanzim edilecekti⁹⁶.

Osmanlı Devleti'nin Rusya ile anlaşmasını öğrenen Napolyon hemen İstanbul'daki Fransız elçisine bu anlaşmayı engellemesi için çalışmalarına başlamasını emretti. Bunun üzerine Fransız elçinin baş tercümanı Frangini, Hurşit Ahmet Paşa nezdinde teşebbüste bulunarak Rusların Napolyon orduları karşısında dağıldığı ve çok az sayıda Rus askerinin kaldığını söyledi. Bunun yanında eğer Osmanlı ordusu Rusya'ya harp ilan ederse Fransa ve İngiltere'nin Osmanlı'ya borç para vereceğini ve böylelikle Osmanlı'nın Ruslara verdiği toprakları tekrar geri alabileceğini söyleyerek Osmanlı'nın bir an önce Rusya'ya harp ilan etmesini teklif etti. Hurşit Ahmet Paşa böyle bir girişimin çok tehlikeli sonuçlar doğuracağını padişaha bildirerek bu teklifi reddetti.⁹⁷

Hurşit Ahmet Paşa, anlaşmanın Sırlarla ilgili maddesini Kara Yorgi'ye bildirmeleri için Sofya Nazırı Mustafa Reşit Efendi ve Kapıcılar Bölük Başkanı Hüseyin Ağa'yı görevlendirdi. Heyet Şumnu'dayken Kara Yorgi'nin göndermiş olduğu temsilcilerle karşılaştı. Sırp'lular Kara Yorgi'nin mektubunu İstanbul'a iletmek istediklerini söylediler. Mustafa Reşit Efendi, Hurşit Ahmet Paşa'ya, Kara Yorgi'nin Sırlar içerisinde bulunan kale, palanka ve gibi yerlere Müslüman ahali ve yamak doldurulmamasını, Belgrad'a tayin olunacak muhafızların birkaç yüzü geçmemesini istediğini ve Kara Yorgi'nin bu şartlarda anlaşmadan yana olmadığını bildirdi⁹⁸. Hurşit Ahmet Paşa, Kara Yorgi'nin teklifinin kabul edilemez olduğunu söyledi.

Kara Yorgi, isteklerinin kabul edilmediğini öğrenince: *"Biz Rusya ile yapılan anlaşmayı bilmeyiz, kendi başımıza bir hükümet olmak isteriz. Bu iş başka türlü düzelmez!"*⁹⁹ diye kesin cevap verdi. Bunun üzerine Hurşit Ahmet Paşa, Sırlara hitaben eğer isyanlarında ısrar ederlerse bu durumda zor kullanacaklarını bildirerek, hazırlıklara başladı.¹⁰⁰ Rus elçisi, hazırlıkların sebebini sorunca Sırların Bükreş Anlaşması'nı tanımadığı söylendi. Bu yüzden *"Zorla itaat ettirmek gerekir."* denildi. Rus elçisi de: *"Hele ben durumu Peterburg'a yazayım Sırlara nasihat edelim. Anlaşma şartlarına uygun bir şekil bulalım!"*¹⁰¹ diye ertelemeye çalıştı. Bu tutumla işin sürüncemede kalacağı anlaşılmıştı. Hurşit Ahmet Paşa Sırların barışa yanaşmamalarının sebebini Belgrad kalesinde bulunan Rus generalden kaynaklandığını ve bu Rus generalin Belgrad'dan kovulması gerektiğini elçisi Çelebi Efendi aracılığıyla bildirdi. Bunun için de bizzat kendisi İstanbul'daki Rus elçisiyle görüştü ve bu generalin Belgrad'dan ayrılmasını

⁹⁵ Akdes Nimet Kurat (1990). *Türkiye ve Rusya*, Ankara: Kültür Bakanlığı, s. 51.

⁹⁶ Erim, Nihat (1953). *Devletler Arası Hukuk ve Siyasi Tarih Metinleri*, I., Ankara:TTK., s.151-158.

⁹⁷ BAO. H.H., 1002/42064

⁹⁸ BAO. H. H., 989/41827; BAO. C. HR., 98/4875; İsmail Hami Danişment (1961). *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, IV, İstanbul: Türkiye Yayınevi, s. 101-102.

⁹⁹ Cevdet, *Tarih*, X., s. 106.

¹⁰⁰ Joseph Reinach, *a.g.e.*, p. 82, 89-90.

¹⁰¹ Cevdet, *Tarih*, X., s. 106.

istedi¹⁰². Mayısın sonlarında II. Mahmud'un Sırların zorla itaat altına alınmalarına dair ilan ettiği fermana göre Rusya ile yapılan anlaşma gereği affedildikleri ancak raiyyet hukukuna muğayir tekliflerde bulunarak isyanda ısrar ettikleri, bu halde üzerlerine varıp tenkil edilmeleri isteniniyordu.¹⁰³ Hemen Sırların yola getirilmesi için sadrazam Hurşit Ahmet Paşa tertip ettiği 80. bin kişilik ordusuyla Niş'ten yürüyüşe geçerek Sırbistan üzerine yürüdü¹⁰⁴. Bu sırada Avusturya'nın Sırlara zahire ve mühimmat yardımı yaptığı haberi Babialı'ye ulaştı. Bunun üzerine İstanbul'daki Avusturya elçisi çağrılarak, Eflak şehrinde Zunan ve Ladin namlı Avusturya tüccarlarının Sırlara zahire ve mühimmat yardımı yaptıkları, bu yardımların Babialı'nın Sırlar hakkındaki niyet-i halisanelerini engellediğini ve bir an önce bu durumun engellenmesi bildirildi. Bunun üzerine Avusturya yönetimi bundan böyle Sırp taifesine zehair ve mühimmat yardımının yapılmayacağına dair söz verdi¹⁰⁵.

11 Temmuz'da Silahtar Ali Paşa emrindeki askerleriyle Drina'dan geçip Lesnitsa ve Loznitsa logorlarını dağıttı, Sokol yollarını açtı. Dirina tarafında, Zasviçe civarında asiler ciddi bir direniş gösterdi. Ali Paşa, bu sırada Kara Yorgi'ye sulhü kabul etmesine dair son kez bir mektup gönderdi. Kara Yorgi ise 13 Temmuz 1813'te gönderdiği cevabi mektubunda özetle şöyle dedi: *"Bana gönderdiğiniz mektup elime ulaştı. Her taraftan ateşi azim ile cümlemizin üzerine hücum edeceğinizi ve ayaklar altına alacağınızı, çocuklarımızı ve kadınlarımızı esir edeceğinizi ve geri kalanını kılıç zoru ile taht-ı raiyyete dahil edeceğinizi söylemişsiniz. Padişahın kuvveti yeryüzünde malumumuzdur. Ancak bizim de Allahımız vardır ve ona sığınırız. Bizler evvel zamandan beri padişahın vezirlerine itimad ediyorduk ancak asi zalimleriniz ki bizler onları çok iyi biliyoruz. Onlar içimizde olduğu müddetçe bizlerin topraklarımızı işlememiz ve vergilerimizi vermemiz imkânsız. Belgrad'da bulunan ehl-i İslam bizim zabt ve muhafazamızda bulunsun, padişahın göndereceği memurlardan başka kimse bize karışmasın, Belgrad içerisinde bizden başka kimse bulunmasın. Ancak eğer bu şartlarımızı kabul etmezde üzerimize gelir iseniz dayanabildiğimiz kadar katlanacağız¹⁰⁶."* Bunun yanında Kara Yorgi'nin Silahtar Ali Paşa'ya gönderdiği diğer bir Sırpça mektubunda; barış teklifini kabul ettiğini, vergilerini düzenli olarak vereceklerini; ancak palankalardan kovulan Türklerin palankalara dönmemeleri ve bu palankaların Sırpıların tarafından korunmasına dair talepleri vardı¹⁰⁷. Kara Yorgi'nin istekleri hemen Hurşit Ahmet Paşa'ya bildirildi. Ancak Hurşit Ahmet Paşa, Sırları hakimiyet altına almayı planladığından, Kara Yorgi'nin teklifini reddetti.

Bunun üzerine Ali Paşa tekrardan saldırı kararı aldı. Dirina tarafında, Zasviçe civarında asiler ciddi bir direniş gösterdi. Bu kez her iki taraf da ağır kayıplar vermişti. Bu çatışmaların sonunda nihayet asiler dağıldılar ve Bosna ordusu ilerleyerek Böğürdelen'i kuşattı. Bunun ardından Ali Paşa Boşnakları da ordusuna katarak Yasariçe istikâmlarını ele geçirdi. Doğu cephesinde ise Sadrazam Hurşit Ahmet Paşa 30 Temmuz'da Sofya'dan hareketle 4 Ağustos'ta Vidin'e ulaşırken, Silistre Muhafızı ve Vidin Seraskeri İpsalalı Ahmet Paşa, Negotin'i kuşattı. Niş ve Vidin mahallerine ise üç bin kişilik bir birlikle İbrahim Paşa gönderildi¹⁰⁸. Bu kuşatma esnasında Veliko

¹⁰² Hurşit Ahmet Paşa her defasında Kara Yorgi'ye barış heyeti gönderdiğinde Belgrad'da bulunan mezkur general tüm knezleri yanına çağırarak istişare edip verilmesi gereken kararlarda etkin rol oynuyordu. BAO. H. H., 999/41932.

¹⁰³ Selim Aslantaş, *a.g.e.*, s. 146.

¹⁰⁴ Cevdet, *Tarih*, X., s. 106.

¹⁰⁵ BAO. İE. HR., 19/1763.

¹⁰⁶ BAO. H. H., 982/41642-D.

¹⁰⁷ BAO. H. H., 982/41642-E.

¹⁰⁸ Cevdet, *Tarih*, X., s. 106.

Petroviç'e top mermilerinden birinin isabet etmesi sonucu Negotin direnişi de kırıldı ve Negotin ertesi gün teslim oldu¹⁰⁹.

29 Ağustos'ta Recep Ağa'nın birlikleri Fethülislam'ı ele geçirdiler. Fethülislam'ın Voyvodası Jivko Konstantinoviç, kale teslim olmadan gece vakti kaçmıştı. Fethülislam'ın alınmasıyla Sırp'ların Tuna'daki ana direniş noktası kırılmış oldu. Osmanlı orduları buradan Semendire tarafındaki Poriçe'ye yürüdüler. On günlük zorlu bir çatışmanın ardından Sırp'ların son istihkâmı da düşmüş oldu¹¹⁰. Sıra Belgrad'ın alınmasına gelmişti, bunun için tüm Osmanlı orduları Belgrad önünde birleşti. Belgrad önündeki Osmanlı ordularının sayısı 86 bine ulaşıyordu¹¹¹. Hurşit Ahmet Paşa, komutasındaki Osmanlı orduları Belgrad'a doğru hücumla başladıklarında, Sırp'lar güçleri yetmeyip, karşı koyamayacaklarını anladıkları için yer yer dağıldılar, çoğu Avusturya ve Fransa'ya kaçtı. Böylece Sırp'lar direnmeden Belgrad Kalesi ele geçmiş oldu. Sırp'lar itaat etmeye mecbur olmuşlardı. Sadrazam Hurşit Ahmet Paşa, Sırp'lar hakkında genel af çıkarıp ellerindeki top ve silahları toplattı. Hepsini Belgrad cephanesine koydurdu. Semendire, Böğürdelen ve Öziçe kalelerine muhafızlar gönderdi. Belgrad ve diğer kazaların Osmanlı ve Müslüman olan muhacirleri, geriye döndüler. Bu haber 30 Ekim 1813'de İstanbul'a geldiğinde devlet erkânı bu işe pek sevindi¹¹².

Kara Yorgi, 3 Ekim 1813'de şafak vakti ailesini de yanına alarak, Rus temsilci Nedoba ve Metropolit Leontiye ile birlikte Zemun'a kaçtı. Asilerden Yanko Petroviç ve yanındaki asiler şehri terk ederken ele geçirdikleri Müslümanları öldürdüler¹¹³. Mladen, Jacop Nenadovitch gibi isyancı liderler Avusturya'ya kaçarak canlarını kurtardılar¹¹⁴. Kara Yorgi Zemun'dan Avusturya'ya geçtiyse de burada yakalanarak hapsedildi, bir yıl sonra kaçarak Rusya'ya sığındı¹¹⁵. Daha sonra oradan da Basarabya'ya geçti¹¹⁶.

Miloş Obrenoviç'in İsyan Teşebbüsü ve Kara Yorgi'nin Sonu

Hurşit Ahmet Paşa, Sırp topraklarında bir an evvel idareyi yoluna koymak için Belgrad'da toplanmış olan komutan ve askerleri, gerekli gördüğü yerlere tayin etti. Bu amaçla Sırp isyanı sırasında yararlılık gösteren Bosna ordusu Çurhacıbaşı Süleyman Paşa'yı Belgrad muhafızı tayin etti. Daha sonra da merkezden gelen emirler doğrultusunda tımar ve zeametlerin eski sahiplerine, eğer kendileri ölmüş iseler çocuklarına, onlar da yok ise akrabalarına verilmesi şeklindeki kanun ehil olmayanların eline geçeceği gerekçesiyle feshedildi. Bu tımarların Belgrad'daki harp mağduru kimselere verilmesi kararlaştırıldı, ayrıca Belgrad'ı terk etmek zorunda kalan Müslüman ahalinin geri dönmesi için haberler gönderildi ve dönenlerin mülklerini tespit etmek üzere bir komisyon kuruldu. Bunun dışında zarar görmüş olan kale ve palankalar yeniden tahkim edildi¹¹⁷.

¹⁰⁹ M.L. de S. Bystrzonowski, *a.g.e.*, p. 50.

¹¹⁰ Selim Aslantaş, *a.g.e.*, s. 147.

¹¹¹ Barthelemy-Sylvestre Cunibert (1855). *Essai Historique Sur Les Revolutions et L'Independance De La Serbie Depuis 1804 Jusqu'a 1850*, Leipzig: p. 55.

¹¹² Cevdet, *Tarih*, X., s. 136

¹¹³ Selim Aslantaş, *a.g.e.*, s. 149.

¹¹⁴ Barthelemy-Sylvestre Cunibert, *a.g.e.*, p. 62.

¹¹⁵ A. Ubicini (1865) *Les Serbest De Turquie*, Paris: p. 278.

¹¹⁶ Cevdet, *Tarih*, X., s. 136-137.

¹¹⁷ Selim Aslantaş, *a.g.e.*, s. 152.

Belgrad'da bu maslahatlar yapılırken Hurşit Ahmet Paşa hala teslim olmamış olan Miloş Obrenoviç'e isyanı bırakması durumunda Başknez olacağını Delilbaşısı Ali Ağa aracılığıyla bildirdi. Rusya ve Avusturya'nın desteği olmadan isyanda başarısız olacağını anlayan Miloş, Hurşit Ahmet Paşa'nın bu teklifini kabul etti. Daha sonra da ellerindeki tüm silahları Süleyman Paşa'ya teslim etti¹¹⁸.

Ancak, Belgrad'da Süleyman Paşa'nın idaresi altında tesis edilen huzur ve güvenin çok sürmeyeceğine dair belirtiler ortaya çıkmakta gecikmedi. Baharın gelmesiyle birlikte haydutlar yeniden faaliyete giriştiler. Süleyman Paşa'nın bu haydutları teftiş için kazalara gönderdiği memurlar, reayaya yine fenalıklar yapmaya başladılar. Bunun üzerine sancakta ortaya çıkan veba salgını, açlık ve yokluk reayanın kıpırdamaya başlamasına sebebiyet verdi¹¹⁹.

Bu sırada Kara Yorgi'nin voyvodalarından Hacı Prodan etrafına topladığı iki bin kişiyle isyan kararı aldı. Çaçak'da birkaç Müslüman'ı öldürdükten sonra Karanofça kasabasına saldırdı. Bunun yanında çevre kazalardaki knezleri de isyana davet etti. Hacı Prodan bunları yaparken yeniçeriler de şehirleri yağmalamaya başladılar. Bölgede durum çok ağırdı, Miloş'un kendisi dahi canını tehlikede görüyordu. Miloş, arkadaşlarına: "*Kafamı çantamda taşıyorum*" dedikten sonra isyanın uzak olmadığını söyledi. Daha sonra tüm voyvodaları Pazar günü bir kilise de toplayarak orada isyan kararı aldılar¹²⁰.

Ancak bu defa isyan ilkinden farklıydı, Avrupa'nın ve Rusya'nın temel gündemi Napolyon meselesiydi. İsyân kararı alan liderler de Kara Yorgi'den farklı olarak duygularına kapılmayan, hadiseleri doğru değerlendirebilen bir yapıdaydılar. Avrupalı devletlerin yardımı olmadan başarılı olamayacağını anlayan Miloş, Hurşit Ahmet Paşa'ya haber göndererek bu hareketlerinin kesinlikle sultan ve onun otoritesine karşı olmadığını, sadece Süleyman Paşa'nın zulmüne bir tepki olarak geliştiği, Süleyman Paşa ve avenesinin yerine adaletli başka bir yöneticinin tayin edilmesi durumunda isyandan vazgeçeceklerini bildirdi. Bunun üzerine Hurşit Ahmet Paşa, Delilbaşısı Ali Ağa eşliğinde bin kadar askeri Miloş'u getirmesi için görevlendirdi. Ali Ağa tarafından dört Knezle Hurşit Ahmet Paşa'nın huzuruna getirilen Miloş, zulüm yapan askerlerin palankalara girmemesi, Sırların elindeki silahların alınmaması şartıyla itaati kabul ettiğini söyledi. Hurşit Ahmet Paşa ise sancağın padişahın mülkü olduğunu, dilediği gibi tasarruf hakkına sahip olduğunu ve reayanın elinde silah bulunmasının raiyyet hukukuna aykırı olduğunu ve son olarak padişahın sözünden çıkıp da reayaya zulüm yapanların mutlaka cezalandırılacakları söyledi. Hurşit Ahmet Paşa daha sonra Maraşlı Ali'yi Sırların arasına göndererek Sırlardan, padişaha verilmek üzere, Süleyman Paşa'ya karşı şikâyetname yazmalarını istedi¹²¹. Böylece yeni bir isyan çıkmadan olay kapanmış oldu.

Miloş, Sırlar üzerinde nüfuz ve otoritesini günden güne sağlamlaştırmıştı. Ancak Kasım 1816'da Miloş'a Kara Yorgi'nin döndüğüne dair bir haber ulaştı. Bu habere göre daha önce Rusya'ya kaçmış olan Kara Yorgi, tebdili kıyafetle Semendire sancağına gelmiş ve eski dostlarının hanelerinde görülmüştü. Bu haber hemen Babialı'ye de bildirildi. Bunun üzerine Babialı, Miloş'a voyvodalara, knezlere ve bölgedeki tüm mütesellimlere emir göndererek gerekli tedbirlerin alınmasını istedi. Bu

¹¹⁸ Joseph Reinach, *a.g.e.*, p. 97-98; Cunibert, *a.g.e.*, p.69.

¹¹⁹ Selim Aslantaş, *a.g.e.*, s.153.

¹²⁰ Joseph Reinach, *a.g.e.*, p. 99.

¹²¹ Selim Aslantaş, *a.g.e.*, 157-158.

sırada Kara Yorgi, bir dostunun evinden çıktığı sırada bir kaç bezirgan, türcar ve erbab-ı iktidar tarafından tesadüfen görüldüğünde bu şahıslar birbirine bakarak: “*Ne durursunuz işte Sırp milletinin yıldızı yeniden doğdu*” diye bağırıldılar. Bu esnada Kara Yorgi, kaçıp gözden kayboldu. Bu haberi duyan Miloş her tarafa haber göndererek Kara Yorgi’nin görüldüğü yerde ihbar edilmesini istedi. Bundan kısa bir süre sonra reyadan biri gelip Kara Yorgi’nin kendi evine sığındığını söyledi. Bunun üzerine Miloş yanına bir miktar nefer alarak Kara Yorgi’nin saklandığı hanı basıp yanında bulunan Rum arkadaşıyla beraber ikisini de idam ettirdi. (12 Kasım Pazartesi 1816) Daha sonra Kara Yorgi’nin kesik başını Babıali’ye gönderdi. Padişah, bu durumdan memnun kaldı ve Miloş’a 15 bin guruş atıye verilmesini emretti¹²². Yıllarca Babıali’yi uğraştıran Kara Yorgi Sırp lar arasında tekrar huzursuzluk çıkarmadan ortadan kaldırılmış oldu.

Miloş, Kara Yorgi tehlikesini atlattıktan sonra Sırbistan’da gücünü daha da arttırdı. Çevresinde bulunan adamlarını silahlandırdı. Bunun yanında Eflak, Rusya ve Avusturya ile siyasi münasebetlere girişti. Babıali, Sırp taifesine güvenmediğinden Miloş ve adamlarının her türlü tavır ve hareketlerini takip ettirerek ona göre tedbirler alma yoluna gitti¹²³.

Sonuç

Osmanlı Devleti’nin Rumeli’deki otoritesinin zayıflaması üzerine Sırp topraklarında büyük bir otorite boşluğu doğmuştu. Bunun neticesinde bölgede yönetim Ayanların eline geçti. Babıali’nin bölgeye gönderdiği valiler Ayanlara söz geçiremez hale geldiler. Hatta Ayanlar zamanla müstakil olarak devletlerle ticaret anlaşmaları yapmaya başladılar. Zamanla güçlerine güç katan ayanlar, reayanın elindeki topraklara zorla sahip oldular. Rumeli’de bulunan yeniçeri ağaları, Dayı unvanı alıp, askeri güçlerini kullanarak ayanların zenginliklerinden zora başvurmak suretiyle yararlanmaya çalıştılar. Dayıların, Sırp topraklarına hakim olmaya başlamalarıyla bölgede huzur ve asayişsizlik arttı. Ayan-Dayı çatışmaları sebebiyle bölgede adeta anarşi kol gezmeye başladı. Bölgedeki Knezler, Zaimler, Kapetanlar ve Ayanlar zor durumda bulunan halkı dayılara karşı isyana teşvik ettiler. Yapılan zulümlerden kurtulma çareleri arayan Müslüman ve Hıristiyan reaya Dayılara karşı ayaklandılar. İsyan devlet karşıtı bir hale bürününce Müslümanlar isyandan vazgeçti. Sırp isyancı liderleri ilk olarak Dayıların bölgeden kovulmasını istediler. Dayıların bölgeden temizlenmesiyle isyanın biteceğini söyleyen Kara Yorgi ve arkadaşları isyanlarına devam ettiler. Osmanlı Devleti’nin Rumeli’deki ordusu farklı kaynaklardan oluşan bir yapıdaydı. Aralarında çıkar ilişkilerinden dolayı sürekli çekişme olduğundan isyan uzadı. Babıali’nin daha sonra isyanı bastırmakla memur ettiği Hurşit Ahmet Paşa, bölgedeki otorite boşluğunu doldurarak dağınık halde bulunan Osmanlı kuvvetlerini disipline etti. Böylece isyanı bastırmada başarılı oldu.

Sırp İsyanı her ne kadar sosyal nedenlerden çıkmış olsa da zamanla Rusya, Avusturya ve Fransa gibi devletlerin müdahalesiyle uluslar arası hale geldi ve Sırp lar açısından ulusal bağımsızlık mücadelesi mahiyeti kazandı. XIX. yüzyılın başında ortaya çıkan ve diğer milletlere de sirayet etmesi muhtemel olan bir isyanın engellenmiş olmasıyla Osmanlı Devleti’nin, kısa süreliğine de olsa, Rumeli’de dağılma

¹²² BAO. H. H., 495/24301; Bazı kaynaklar Kara Yorgi’nin bölgedeki Türk beyleri tarafından haziran 1817’de öldürüldüğünü ve daha sonra da kesik başının İstanbul’a gönderildiğini iddia etmektedir. A. Ubcini (1865). *Les Serbest De Turquie*, Paris, p. 278; Ancak görüldüğü gibi devletin resmi kayıtları Kara Yorgi’nin Miloş tarafından 12 Kasım Pazartesi 1816’da öldürüldüğünü bildirmektedir. BAO. H. H., 495/24301

¹²³ BAO. H. H., 300/17868.

sürecinin önüne geçilmiş oldu. XIX. yüzyılda Osmanlı topraklarında ortaya çıkan bu ilk milli isyan, bundan sonra Rumeli topraklarında ardı arkası kesilmeyen isyanların ortaya çıkmasına örnek teşkil etti ve bu süreç imparatorluğun çöküşüne kadar devam etti.

KAYNAKÇA

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Belgeleri

Hatt-ı Hümayûn : H. H., 999/41932, 19/1763, 982/41642-D, 982/41642-E, 495/24301, 300/17868, 651/ 31829, 37/ 1894, 505/ 24884, 85/3488, 38/1945, 649/ 31772-B, 504/ 24847, 519/ 25377, 649/ 31772- B, 649/31772-D, 651/ 31829, 997/ 41886, 38/1945, 70/3493, 1347/52661, 1347/52661-A, 1347/52661-B, 1347/52661-C, 651/31829, 998/41930, 989/41827, 1002/42064.

Cevdet Hariciye : C. HR. 65/3211; 98/4875.

Cevdet Askeriye : C. AS., 238/10050.

Cevdet Dahiliye : C. DH., 195/9736.

ESERLER

ÂBİDİN, İbn-i – Muhtar, Redd'ül (1962). *Resimli ve Haritalı Mufassal Osmanlı Tarihi*, V., İstanbul: s. 2886-2887.

ARMAOĞLU, Fahir (1997). *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Ankara: Alkım Yayınları.

ASLANTAŞ, Selim (2009). "Sırp İsyanının Uluslararası Boyutu", *Uluslararası İlişkileri*, VI, S.21, Ankara: s.110.; 109-136.

ASLANTAŞ, Selim (2007). *Osmanlı'da Sırp İsyanları*, İstanbul: Kitap Yayınevi.

BATAKOVİTCH, Dusan (2005).T., *Histoire du Peuple Serbe*, Lausanne: l'Age d'Homme.

BYSTRZONOWSKI, M.L. de S. (1845). *Sur La Serbie Dans Ses Rapport Européens Avec La Question D'Orient*, Paris: Librairie D'Amyot Editeur.

CEVDET, Ahmet Paşa (1966). *Tarih-i Cevdet*, (Çev. Zuhuri Danışman), X, XII İstanbul: Yeni Matbaa.

CHARLOTTE De Sor (1844). *Le Berge Roi*, Paris.

CLERCQ, M. De (1880). *Recueil Des Traités De La France*, A. Durand et Pedone-Paris: Lauriel Editeurs.

COX, John K.(2002). *The History Of Serbia*, Westport: Greenwood Press.

CUNİBERT, Barthelemy-Sylvestre (1855). *Essai Historique Sur Les Revolutions et L'Independance De La Serbie Depuis 1804 Jusqu'a 1850*, Leipzig.

ÇOLAK, Kâmil, "Mısır'ın Fransızlar Tarafından İşgali ve Tahliyesi (1798-1801)", *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, II., Sakarya 2008, s. 141-183.

DANIŞMENT, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, IV, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1961.

ERİM, Nihat, *Devletler Arası Hukuk ve Siyasi Tarih Metinleri*, I., Ankara 1953.

HAMMER, Baron Joseph Von (1999). *Büyük Osmanlı Tarihi*, (Haz. Mümin Çevik-Erol Kılıç) IX., İstanbul: Üçdal Neşriyat.

İNALCIK, Halil (2010). *Devleti 'Aliyye*, I., İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

İNALCIK, Halil (2010). *Osmanlılar, Fütuhât, İmparatorluk, Avrupa ile İlişkiler*, İstanbul: Timaş Yayınları.

İNALCIK, Halil (2000). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, I. İstanbul: Eren Yayıncılık.

KARAL, Enver Ziya (1983). *Osmanlı Tarihi*, V., 4. Baskı, Ankara: TTK.

KURAT, Akdes Nimet (1987). *Rusya Tarihi, Başlangıçtan 1917'ye Kadar*, Ankara: TTK.

KURAT, Akdes Nimet (1990). *Türkiye ve Rusya*, Ankara: Kültür Bakanlığı.

PANZAC, Daniel (1995). *Histoîr Economique et Sociale De L'Empire Ottoman et De La Turquie (1326-1960)*, VIII., Peeters: Collection Turcica.

RANKE, Von L. (1829). *Die Serbisch Revolution Aus Serbischen Papieren und Mittheilungen*, Hamburg.

REİNACH, Joseph (1876). *La Serbie et Le Montenegro*, Paris: Librairie Nouvelle.

SHAW, Stanford J. -Ezel Kural SHAW, (1983). *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, II., İstanbul: E Yayınları.

SOYSAL, İsmail (1987). *Fransız ihtilali ve Türk Fransız Diplomasi Münasebetleri (1789-1802)*, Ankara: TTK.

ŞANİZADE, Mehmet Atallah (1867). *Tarih-i Şanizade*, Cilt II., İstanbul.

ŞİROKORAD, A. B. (2009). *Osmanlı-Rus Savaşları*, İstanbul: Selenge Yayınları.

UBİCİNİ, A. (1865). *Les Serbest De Turquie*, Paris: Palais Royal.

UÇAROL, Rifat (1995). *Siyasi Tarih (1789-1994)*, İstanbul: Filiz Kitabevi.

UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı (1972). *Osmanlı Tarihi*, I., 3. Baskı, Ankara: TTK.

VERNADSKY, George (2009). *Rusya Tarihi*, İstanbul: Selenge Yayınları.